ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು

(ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಪ್ರಬಂಧ.)

ಸಂಶೋಧಕ
ಜೋಗಿನಕಟ್ಟಿ ವಿಠ್ಠಲ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ತಾರಿಹಳ್ಳಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ
ಅಧ್ಯಾಪಕರು
ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಿಕಾಯ
ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ - ೫೮೩೨೭೬
೨೦೦೮-೦೯

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು

([illegible])

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು

(ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಪ್ರಬಂಧ.)

ಸಂಶೋಧಕ
ಜೋಗಿನಕಟ್ಟಿ ವಿಠ್ಠಲ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ತಾರಿಹಳ್ಳಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ
ಅಧ್ಯಾಪಕರು
ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಿಕಾಯ
ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ – ೫೮೩೨೭೬

೨೦೦೮–೦೯

ಸಂಶೋಧಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

"ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಈ ಪ್ರೌಢ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಡಾ. **ತಾರಿಹಳ್ಳಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ** ಇವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬಂಧ ಅಥವಾ ಇದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಯಾವ ಪದವಿಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ಈ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದಿನಾಂಕ : ೦೫-೧೦-೨೦೦೯
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಜೋಗಿನಕಟ್ಟಿ ವಿಠ್ಠಲ
ಎಂ.ಫಿಲ್.ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

ಶ್ರೀ ಜೋಗಿನಕಟ್ಟಿ ವಿಠ್ಠಲ ಅವರು **"ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು"** ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಈ ಪ್ರೌಢ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ೨೦೦೮-೦೯ ನೇ ಸಾಲಿನ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಲೆಂದು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರೌಢ ಪ್ರಬಂಧದ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಥವಾ ಇದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಲಿ, ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಲಿ ಇವರು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಧೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

T. Hattappa.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ.ತಾರಿಹಳ್ಳಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ
ಅಧ್ಯಾಪಕರು
ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

ದಿನಾಂಕ : ೦೫-೧೦-೨೦೦೯
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮಾನ್ಯ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ **ಡಾ. ಎ.ಮುರುಗೆಪ್ಪ** ಅವರು ಎಂ.ಫಿಲ್. ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ತುಂಬು ಹೃದಯದ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮಾನ್ಯ ಕುಲಸಚಿವರಾದ **ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಎಸ್. ಪೂಜಾರ್** ಅವರಿಗೂ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಎಂ.ಫಿಲ್.ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರತಿ ಹಂತದಲ್ಲೂ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾದ **ಡಾ.ತಾರಿಹಳ್ಳಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ** ಅವರಿಗೂ,

ಅಧ್ಯಯನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಡಾ. **ಎಲ್.ಶ್ರೀನಿವಾಸ** ಅವರಿಗೂ, ಪ್ರತಿಬಾರಿಯೂ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಹಕರಿಸಿದ ಮಾವನವರಾದ ಡಾ. ಎಂ.ಯರಿಸ್ವಾಮಿ ಹಾಗೂ ಟಿ.ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅವರಿಗೂ

ಅಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಡಾ. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ವಣೇನೂರು, ಪ್ರವಾಚಕರಾದ ಡಾ. ಎಸ್.ಎಸ್.ಅಂಗಡಿ, ನನ್ನ ಎಂ.ಫಿಲ್.ಪದವಿಗೆ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಪ್ರೊ. ಹೆಚ್.ಕೆ.ಭಟ್ ಅವರಿಗೂ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಪ್ರೊ. ಮುರಾರಿನಾಯಕ್ ಅವರಿಗೂ ನನ್ನ ತುಂಬು ಹೃದಯದ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಸದಾ ನನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುವ ಹಾಗೂ ಎಂ.ಫಿಲ್. ಓದಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರಾದ ಜೋಗಿನಕಟ್ಟೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ತಾಯಿಯವರಾದ ಮೀನಾಕ್ಷಮ್ಮ, ಸಹೋದರಿಯರಾದ ಪೂರ್ಣಿಮಾ, ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅವರಿಗೂ, ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಸಹೋದರನಾದ ಜೋಗಿನಕಟ್ಟೆ ಮಂಜುನಾಥ, ನನ್ನ ಅಳಿಯ ಮುದ್ದು ಯಶವಂತ್ ಹಾಗೂ ಸದಾ ಕಿರಿ ಕಿರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಸೊಸೆ ಅದಿತಿಗೆ,

ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಪತ್ತಾರ್, ದೇವೇಂದ್ರಗೌಡ ಮಾಲಿ ಪಾಟೀಲ್ ಅವರಿಗೂ, ನನ್ನ ಅಮ್ಮನವರಾದ ಸೀತಮ್ಮ ಅವರಿಗೂ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಅವರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಜೋಗಿನಕಟ್ಟೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಹೋದರ, ಸಹೋದರಿಯರಿಗೂ, ಎಲ್ಲಾ ಬಂಧು ಮಿತ್ರರಿಗೂ ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ವಿಭಾಗದ ಸಹವರ್ತಿಗಳಾದ ಸೋಮರಾಯ ಅವರಿಗೂ ಹಾಗೂ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಹಾರಣಗೇರಾ ಅವರಿಗೂ, ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಪಂಪಾಪತಿ ಅವರಿಗೂ, ಶ್ರೀ ರಮೇಶ್ ಅವರಿಗೂ, ಶ್ರೀ ತಿಂದಪ್ಪ ಅವರಿಗೂ ತುಂಬು ಹೃದಯದ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಜೋಗಿನಕಟ್ಟಿ ವಿಠ್ಠಲ

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ ಒಂದು – ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ 1 - 13

1.1. ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ

1.2. ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಧಾನ

1.3. ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ

1.4. ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ

1.5. ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪರಿಚಯ

ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡು – ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಹಿನ್ನೆಲೆ 14 - 32

2.1. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ ನಡೆದುಬಂದ ದಾರಿ

2.2. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಯ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ

2.3. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ ಮೂರು – ಬಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು 33 - 59

3.1. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳು

3.2. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮಗಳು

3.3. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪಾತ್ರ

ಅಧ್ಯಾಯ ನಾಲ್ಕು – ಸಮಾರೋಪ 60 - 90

4.1. ಉಪಸಂಹಾರ

4.2. ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

4.3. ವಕ್ತೃ ವಿವರ

ಗ್ರಂಥಋಣ

ಅಧ್ಯಾಯ ಒಂದು

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

[illegible]

[illegible]

ಅಧ್ಯಾಯ – ಒಂದು

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶದ ನಿಜವಾದ ಸಂಪತ್ತೆಂದರೆ ಮಕ್ಕಳು. ಒಂದು ದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ಪೌಷ್ಠಿಕ ಆಹಾರ, ಮನೋರಂಜನೆ, ಮಾನವೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯ ವಾತಾವರಣ ಪೂರೈಸಿದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಬಲ–ಸತ್ಪ್ರಜೆಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಇಂದು 14 ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಪತ್ತುಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಅವರು ಹೇಗೆ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ? ಮತ್ತು ಅವರಿಗಿರುವ ಸವಾಲುಗಳೇನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಉತ್ತರ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ 52 ಮಿಲಿಯನ್ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಹತ್ತು ಕೋಟಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಬಾಲ್ಯದ ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿ ಯಾರದೋ ಮನೆಗಳ, ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ, ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಹೋಟೆಲ್, ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ತರಕಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಹೂವು–ಹಣ್ಣು ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಿಷೇಧಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಗ್ಯಾರೇಜ್–ಸೈಕಲ್ ಶಾಪ್‌ಗಳಲ್ಲಿ, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರಾಟದಲ್ಲಿ, ದುಷ್ಟಟದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ, ಹಲವಾರು ಕಡೆ ಜೀತ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಪಾಯಕಾರಿ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಮುರಿದು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಮಾಜದ ಮಾಲೀಕರ ಆಸೆ, ಆಮಿಷಗಳಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಅವರಿಂದ ಕಿರುಕುಳ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಹಲವಾರು ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ಇಂದು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇಂದು ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಸಹ ಒಂದು. ಈ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ ಇಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಸಮಸ್ಯೆ ಅಲ್ಲ.ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಇತಿಹಾಸದುದ್ದಕ್ಕೂ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದು

[illegible]

ಕೇವಲ ಹೊಸಪೇಟೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ, ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಇರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಅನುಚ್ಛೇದ-45ರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವಿಗೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಮತ್ತು ಉಚಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಬೇಕು ಹಾಗೂ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಾದ. 23 ಮತ್ತು 24ನೇ ವಿಧಿಯು ಮಕ್ಕಳ ವಿರುದ್ಧದ ಶೋಷಣೆಯ ಹಕ್ಕನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದು, 28ನೇ ವಿಧಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಯಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಗಣಿ, ಕಾರ್ಖಾನೆ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸದಂತೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ 14 ವರ್ಷದ ಒಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಕುರಿತಾಗಿ 1998ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಛ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವದ ತೀರ್ಪನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಆದರೆ ಭ್ರಷ್ಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಡಿಲವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಗಂಭೀರವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ತೀರ್ಪಿನಂತೆ ರೂ. 25,000/-ಗಳನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ದಂಡ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಇರುವಿಕೆ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ, ಮಾನಸಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದುವುದಲ್ಲದೆ ಅವಶ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರೌಢನಾದ ನಂತರ ದುಡಿಮೆಗೆ ತೊಡಗಬೇಕು. ಆದರೆ ಬಡತನ, ಶಿಕ್ಷಣದ ಸೌಲಭ್ಯ ಕೊರತೆ, ಕುಟುಂಬದ ದುರ್ಬಲ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ, ಪಾಲಕರ ಅಜ್ಞಾನ, ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿಯೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ದುಡಿಯುವ ಇಂಥ ಮಕ್ಕಳೇ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

2000ರ ಯುನೆಸ್ಕೋವಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಂತೆ 300 ಮಿಲಿಯನ್ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ 20.2 ಮಿಲಿಯನ್ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 2001ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ 35ಲಕ್ಷಕ್ಕೂ ಅಧಿಕ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಅಗೋಚರವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೂ ಮಾಲಿಕರೇ ತಪ್ಪು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ದೇಶದಲ್ಲಿರಬಹುದು.

1.1. ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ–ಆರ್ಥಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೊಳಪಡಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಇಂದು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಒಂದು ಗಂಭೀರ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವ ಬಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳು, ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೊಳಪಡಿಸಬೇಕಾದ ತುರ್ತು ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಶೇ. 90 ರಷ್ಟು ಮಂದಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶೇ. 10 ರಷ್ಟು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಸಮಾರು ಶೇ. 60 ರಷ್ಟು ಮಕ್ಕಳು 10 ವರ್ಷವಯಸ್ಸಿಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವರು. ಶೇ. 23 ರಷ್ಟು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಶೇ. 36 ರಷ್ಟು ಮನೆಗೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಹೋಟೆಲು, ಬಾರ್ ಹಾಗೂ ಧಾಬಾಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ಇನ್ನು ಹಲವರು ಪೇಪರ್, ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಮತ್ತು ಚಿಂದಿ ಹೆಕ್ಕುವ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದುರ್ದೈವ ವಶಾತ್ ಇವರೆಲ್ಲರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ದಾಖಲೆಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ದಾಖಲಿಸಿದ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ದಾಖಲಿಸದಿರುವ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಭೀಕರತೆಯ ಅರಿವು ನಮಗಾಗುತ್ತದೆ.

1.2. ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಧಾನ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಪ್ರಯೋಗಾತ್ಮಕ [ಎಂಪಿರಿಕಲ್] ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಆಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮೂಲಗಳಿಂದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುವುದು. ಒಂದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ (Primary) ಮತ್ತು ಅನುಷಂಗಿಕ (Secondary) ಮೂಲಗಳಾಗಿವೆ. ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ ಅನುಸೂಚಿ ಮತ್ತು ಸಂದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ,ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಅಗತ್ಯವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅನುಷಂಗಿಕ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆದ ಆಧ್ಯಯನಗಳಿಂದ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಛೇರಿಗಳಿಂದ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಇತರ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸೆನ್ಸಸ್

ದಾಖಲೆಗಳು, ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶ ಸುತ್ತೋಲೆಗಳು, ಲೇಖನಗಳು, ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಕೋಷ್ಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಇಂದು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ನಗರ ಪಟ್ಟಣದವರೆಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು ಹೊಲ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೀದಿ ಬದಿಯ ಹೋಟೆಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ, ಬಸ್ ನಿಲ್ದಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು, ಬೂಟ್‌ಪಾಲಿಶ್ ಮಾಡುವುದು, ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಹೊರುವುದು, ಪತ್ರಿಕೆ, ತಿಂಡಿ–ತಿನಿಸುಗಳನ್ನು ಮಾರುವುದು, ಗ್ಯಾರೇಜ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಮಕ್ಕಳ ಸ್ಥಿತಿ ಧಾರುಣವಾಗಿದೆ. ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಮಕ್ಕಳು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೈಗೊಂಡ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 60 ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

1.3. ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ.

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಎಂಬ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿ ಇಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ, ಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟದವರೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಆಟ ಪಾಠದೊಂದಿಗೆ ನಲಿಯುತ್ತ ಕಲಿಯುತ್ತಾ ಬಾಲ್ಯ ಕಳೆಯುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವಿನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು. ಆದರೆ ಅನೇಕ ನತದೃಷ್ಟ ಮಕ್ಕಳು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂತಸ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕಾಣದೆ ಈ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬಡತನ ಮತ್ತಿತರ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹೋಟೆಲ್, ಬಾರ್, ರೆಸ್ಟೋರೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂಗಡಿ ಮುಂಗಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಖಾಸಗಿ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳ ಬಾಲ್ಯದ ಕನಸುಗಳು ಕಮರಿ ಹೋಗುತ್ತಿವೆ. ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಗಲು–ರಾತ್ರಿ ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಸ್ಥಿತಿ ಶೋಚನೀಯ. ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮ, ಮಾನಸಿಕ ಒತ್ತಡ, ಮಾಲಿಕರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ–ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿ ಜರ್ಝರಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಏದರಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ವಯೋಮಾನದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಪರಾಧವಾಗಿದೆ. ಈ

ಅಪರಾಧವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದೆ, ಕಾನೂನುಗಳಿವೆ. ಆದರೂ ಅವುಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಜಾರಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿದು ಬೆವರು ಸುರಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾರೆ. ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಅವರನ್ನು ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾರೆ.

ಈ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶದಿಂದ "ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

1. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಗುರಿತಿಸುವುದು
2. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡುವುದು.
3. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಇಂದು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳುವುದು.
4. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಪೋಷೀಸುವಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾನೂನಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು
5. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿಸುವುದು.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು.

1. ಗಣಿಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು
2. ಬಾರ್-ರೆಸ್ಟೋರೆಂಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು
3. ತರಕಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು
4. ಹೂವು-ಹಣ್ಣು ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು
5. ದಿನಸಿ ವಸ್ತುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು
6. ಬಹುಪಾಲು ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು
7. ನಿಷೇಧಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು

8. ದುಶ್ಚಟದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು

9. ಗ್ಯಾರೇಜ್, ಸೈಕಲ್ ಶಾಪ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು

10. ರೈಲು, ಬಸ್‌ನಿಲ್ದಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು

11. ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರಾಟದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು

12. ಇಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಈ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.

1.4. ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಕುರಿತು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಅಧ್ಯಯನ ಸ್ವರೂಪ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ, ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ, ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಯ ಅರ್ಥ, ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾದ ಅಂಶಗಳ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು, ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳು,ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ದುಶ್ಚಟಗಳು, ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ಇವುಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಜನ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತೇನೆ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಸಮಾರೋಪದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಋಣ, ವಕ್ತೃ ವಿವರ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

1.5. ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪರಿಚಯ

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕುಪರಿಚಯ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹೊಸಪೇಟೆ ಪ್ರಮುಖ ತಾಲ್ಲೂಕಾಗಿದೆ.

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹೊಸಪೇಟೆ ಪ್ರಮುಖ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರ, ಹಾಗೂ ಉಪವಿಭಾಗವಾಗಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ, ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ನೀರಾವರಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಮಧ್ಯಮ ಗಾತ್ರದ ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಉಕ್ಕು ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗಣಿಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪೂರ್ವಭಾಗದ ಗ್ರಾಮಗಳು ಹೆಚ್ಚು ನೀರಾವರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಹೊಸಪೇಟೆ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿವೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ನೀರಾವರಿ ಪ್ರದೇಶ ಕೆಲವೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ತುಂಗಾಭದ್ರ ನದಿ ನೀರಾವರಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಮೂಲವಾಗಿದೆ.

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹೆಚ್ಚು ವಿಶಾಲಾವಾಗಿರುವ ಭಾಗವನ್ನು ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿರುಗುಪ್ಪ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಸೊಂಡೂರು ಹಾಗೂ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸುತ್ತುವರೆದಿವೆ. ನೈರುತ್ಯಕ್ಕಿರುವ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೊಂಡೂರು, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ಲಿಗಿ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ಜಲಾಶಯದ ಹಿನ್ನೀರಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆದಿದೆ. ಹೊಸಪೇಟೆ ಉಪವಿಭಾಗವು ಜನವಸತಿಯುಳ್ಳ ಒಟ್ಟು 75 ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಮರಿಯಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಕಮಲಪುರ ಮತ್ತು ಕಂಪ್ಲಿ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಹೋಬಳಿಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ವ

ಭಾಗದ ಪ್ರಮುಖ ತಾಲ್ಲೂಕು ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆ ವಲಯದಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪ್ರಗತಿ ಪಥದಲ್ಲಿದೆ.

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸುತ್ತ ಕಂಡು ಬರುವ ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಸಿವೆ. ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಜೋಳದರಾಶಿ ಗುಡ್ಡ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ನೋಡಿದರೆ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ವಿಹಂಗಮ ನೋಟವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಡಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ತುಂಗಭದ್ರಾ ಜಲಾಶಯದಿಂದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗೆ ನೀರುಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪುರಾಣ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಹಲವು ಉಲ್ಲೇಖಾರ್ಹ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರಪಂಚದೊಡನೆ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಕೊಂಡಿಗಳನ್ನು ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಂಪಿಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಇದು ಪ್ರವಾಸಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳ ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಇಲ್ಲಿ ಸದಾ ತುಂಬಿರುತ್ತಾರೆ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ತುಂಗಭದ್ರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಮೋಹಕ ಅಣೆಕಟ್ಟು, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಲೋಹದ ಅದಿರಿನ ಸಾಲು ಸಾಲು ಗುಡ್ಡಗಳು, ಸದಾ ಹಚ್ಚ ಹಸಿರಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಕಬ್ಬು, ಬಾಳೆಯ ತೋಟಗಳು ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರಾಚೀನ ವೈಭವದ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕತೆಯ ಶಿಖರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕುಟುಕು ಜೀವದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿರುವ ಅವಶೇಷಗಳು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, ಜನಪದ ಕಲೆಗಳು, ಆಗರಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕು ಇನ್ನೂ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಮೂಲ ಜೀವದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಾಗಿದೆ.

ಜನಸಂಖ್ಯೆ , ಸಾಕ್ಷರತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವರಗಳು

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು **2001** ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ **3,73,665** ರಷ್ಟು ಹೊಂದಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು **1,89,200** ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರು **1,84,465** ರಷ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪಾಲು ಶೇ. **18.45** ರಷ್ಟಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ

ಹೆಚ್ಚು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಎರಡನೇ ತಾಲ್ಲೂಕಾಗಿದೆ. ಜಾತಿವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. **32.91** ರಷ್ಟು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಶೇ. **5.19** ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸಾಕ್ಷರರ ವಿವರವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ ಶೇ. **61.29** ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಶೇ. **3** ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಕ್ಷರರನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ **934.19** ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಗಳಷ್ಟಿದ್ದು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪಾಲು ಶೇ. **11.05** ರಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕು ಒಟ್ಟು **56,256** ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಜಾತಿಗಳೆಂದರೆ ಲಿಂಗಾಯತರು, ನಾಯಕರು, ಮಾದಿಗರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಮುಸ್ಲಿಂರು ಮತ್ತು ಕುರುಬರು ಇತ್ಯಾದಿ ಜಾತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಧಾನ ಸಭಾ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕು ಬಳ್ಳಾರಿ ಲೋಕಸಭಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ. ಹೊಸಪೇಟೆಯ ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸಿಟಿ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆಡಳಿತರೂಢ ಬಿ.ಜೆ.ಪಿ. ಪಕ್ಷ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ-1

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಲಿಂಗವಾರು ವಿವರ – 2001

ಕ್ರ.ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕು/ಜಿಲ್ಲೆ/ರಾಜ್ಯ	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು
1.	ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು	1,89,200	1,84,465	3,73,665
2.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ	10,28,481	9,96,761	20,25, 242
3.	ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ	2,68,56,343	2,58,77,615	5,27,33,958

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನಲೆ :

ಹೊಸಪೇಟೆ ಪ್ರದೇಶವು ಇತಿಹಾಸ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರಾವೆಗಳಿವೆ. ಶಿಕಾರಿಪುರದ ಶಾಸನವೊಂದು, ಕುಂತಳರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಂದರು ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕುಂತಳ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ನಂದರ ನಂತರ ಬಂದ ಮೌರ್ಯರು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಅಶೋಕನ ಬಂಡೆಗಲ್ಲು ಶಾಸನಗಳು, ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಿರುವ ನಿಟ್ಟೂರು, ಉಡೇಗೋಲಂ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಜಟಂಗರಾಮೇಶ್ವರ, ಸಿದ್ಧಾಪುರ, ಮಸ್ಕಿ ಮತ್ತು ಕೊಪ್ಪಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ನೇರವಾಗಿ ಮೌರ್ಯರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದು, ಸುವರ್ಣಗಿರಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು.

ಮೌರ್ಯರ ಅವನತಿ ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂದು ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಶಾತವಾಹನರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಶಾತವಾಹನರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಜಾತವಾಹನಿಹಾರಕಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಕದಂಬರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಕದಂಬರು, ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಂದ ಸೋತ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಕುರುಗೋಡಿನ ಶಾಸನವೊಂದರ ಪ್ರಕಾರ, ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ವಶದಲ್ಲಿತ್ತು. ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ. ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯಖೇಟದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಕೋಗಳಿಯ ಕ್ರಿ.ಶ.1054ರ ಶಾಸನವು (ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕು) , ಒಂದನೇಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಕಂಪಿಲಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ನಂತರ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದ ಹೊಯ್ಸಳರ ವಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಮ್ಮಟದ ಸಿಂಗೇಯ ನಾಯಕ ಕ್ರಿ.ಶ. 1288ರ ವರೆಗೆ ಹೊಯ್ಸಳರ ಸಾಮಂತನಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಕುಮ್ಮಟದ ಪತನದ ನಂತರ ಹೊಯ್ಸಳರೇ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಂಗಮ ವಂಶದ ಹರಿಹರನು ಹೊಯ್ಸಳರ ಮಹಾಮಾಂಡಲೀಕನಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೊಂದರ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದುವೇ ಖವಿಜಯನಗರ ಮಹಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಿ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1336 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ.

1565 ರ ವರೆಗೆ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ತವರುನೆಲೆ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಂಗಮ, ಸಾಳುವ, ತುಳುವ, ಅರವೀಡು ಮನೆತನಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು.

ವಿಜಯನಗರದ ಪತನದ ನಂತರ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಿಜಾಪುರದ ಅದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಸುಲ್ತಾನರ ವಶವಾದರೂ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಪೆನುಗೊಂಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವೆಂಕಟಪತಿದೇವನು (ಕ್ರಿ.ಶ. 1586 -0614) ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಪರಿಪಾಲನೆಯನ್ನು ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೆ ವಹಿಸಿದನೆಂದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊಸಪೇಟೆಯು ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಪಾಳೆಗಾರರ ಉಪ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1799 ರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದ ನಂತರ, ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1800 ರಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನು ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷರಿಗೆ ದತ್ತಿಯಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಮದ್ರಾಸ್ ಭಾಗದ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯ ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ.1851ರಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರವು ಕಂಪಿಲಿಯಿಂದ ಹೊಸಪೇಟೆಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತವಿಂಗಡಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು, ಕ್ರಿ.ಶ. 1952 ನೆಯ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1 ರಂದು ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ 10 ನೆಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಮೊದಲಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಜಿಲ್ಲೆ, ಈಗ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಇಂದಿನ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು 23 ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕು ಉಪವಿಭಾಗವೂ ಹೌದು. ಈ ಉಪವಿಭಾಗವು ನಾಲ್ಕು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ, ಹೂವಿನ ಹಡಗಲಿ, ಹಾಗೂ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಭೌಗೋಳಿಕ ಸಂಪತ್ತು :

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪ್ರದೇಶವು ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದ ಭೂ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ತಾಲೂಕಿನ ಒಟ್ಟು ಶೇ 80%ಷ್ಟು ನೀರಾವರಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಮೂಲತಃ ಇದು ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನ ತಾಲೂಕಾಗಿದೆ. ಫಲವತ್ತಾದ ಮಣ್ಣನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಭೂ ಪ್ರದೇಶ. ಈ

ಪ್ರದೇಶವು ತುಂಗಭದ್ರಾ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಅದುರಿನ ನಿಕ್ಷೇಪವುಳ್ಳ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಗೂ, ವಿವಿಧ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಿವೆ. ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ ನಾಗರಿಕತೆಯೂ ಬೆಳೆದಿದೆ.

ತುಂಗಾಭದ್ರಾ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ನಂತರ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ಕೂಡ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳವಾಯಿತು. ಹೆಚ್ಚು ನೀರಾವರಿ ಪ್ರದೇಶ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪ್ರದೇಶದ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಕೃಷಿಗೆ ಮಳೆನೀರು, ಬಾವಿ, ಕೊಳವೆಬಾವಿಗಳ ನೀರನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಅದಿರಿನ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನೆಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು, ಬೃಹತ್ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಮ ಗಾತ್ರದ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹೊಸಪೇಟೆ ನಗರಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಹೊರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ನೇರ ರಸ್ತೆ, ರೈಲು ಸಂಪರ್ಕವಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ-2

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಭೂಮಿಯ ವಿವರ

ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಹೆಕ್ಟೇರು ಗಳಲ್ಲಿ)	ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವ ಭೂಮಿ (ಹೆಕ್ಟೇರು ಗಳಲ್ಲಿ)	ಸಾಗುವಳ ಯಾಗದಿರುವ ಭೂಮಿ (ಹೆಕ್ಟೇರು ಗಳಲ್ಲಿ)	ಬೀಳು ಭೂಮಿ (ಹೆಕ್ಟೇರು ಗಳಲ್ಲಿ)	ಬಿತ್ತನೆ ಯಾಗಿರುವ ನಿವ್ವಳಭೂಮಿ (ಹೆಕ್ಟೇರು ಗಳಲ್ಲಿ)	ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ (ಹೆಕ್ಟೇರು ಗಳಲ್ಲಿ)
93374	14935 (1.9%)	7110 (7.6%)	8242 (8.8%)	38117 (40.82%)	24970 (15.9%)

ಕೋಷ್ಟಕ-3

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು , ಜಿಲ್ಲೆ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ಕೆಲವು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರಗಳು - 2001

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರಗಳು	ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು	ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ	ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ
1.	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ(ಚ.ಕಿ.ಮೀ.)	934.19	8447.00	1,91,791.00
2.	ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	75	517	27,084
3.	ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ (1991ರ ಜನಗಣತಿ)	56,256	2,88,292	79,63,054
4.	ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಪ್ರಮಾಣ (1991ರ ಜನಗಣತಿ)	1,02,966	4,59,121	92,84,970
5.	ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ	1,97,195 (61.29%)	10,00,602 (58.04%)	3,07,74,988 (67.04%)
6.	ಲಿಂಗ ಪರಿಮಾಣ	975	969	964
7.	ಕೃಷಿ ಅವಲಂಬಿತ ವರ್ಗ	79,649	5,17,268	1,09,15,592
8.	ಕೈಗಾರಿಕೆ ಘಟಕಗಳು	2,864	9,964	2,54,159
9.	ಸಣ್ಣ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು	2,823	9,670	2,44,068

ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡು

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಅಧ್ಯಾಯ – ಎರಡು

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಹಿನ್ನೆಲೆ

2.1. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ

ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಂಗತಿಯೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಇತಿಹಾಸದ ಎಲ್ಲ ಅವಧಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಮೂರನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲಿ ್ಲ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅನೇಕ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಗೃಹಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗುಲಮಗಿರಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆ ಇದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಹೊಸಪೇಟೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 12 - 13ನೇ ಶತಮಾನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಇತ್ತೆಂದು ನಾವು ಇತಿಹಾಸಕಾರರ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಎಂಟು ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಗುಲಾಮ ಮಕ್ಕಳು ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿವರಣೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕರಕುಶಲ ಕಸುಬುದಾರರ ಬಳಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಪದ್ಧತಿ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವೆನಿಸಿತ್ತು.

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯು ಗೃಹಚಟುವಟಿಕೆಯ ಒಂದು ಮುಂದುವರೆದ ಭಾಗವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಮಗುವು ಆಗ ಗೃಹ ಘಟಕದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲಸದ ಸ್ವರೂಪವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಾನಿಕರಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಶೋಷಣೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಲೆ ಮತ್ತು ಕರಕುಶಲ ಕಸುಬುಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಮುಂದುವರೆಸುವುದು ಆಗಿನ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೈಗಾರಿಕಾಕರಣದ ಪ್ರಾರಂಭದೊಂದಿಗೆ ದುಡಿಮೆಗೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮ ಮೂಡತೊಡಗಿತು.

ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ನಗರ ಅಭಿಮುಖವಾದ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ವಲಸೆಯ ಕುಟುಂಬಗಳು ಶಿಥಿಲಗೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮಾನವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು

ಕಾರಣವೆನಿಸಿತು.ಗೃಹ ಆಧಾರಿತ ದುಡಿಮೆಯು ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು.ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಈ ಹೊಸ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಯಲು ತೊಡಗಿದಂತೆ , ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಪಾಯಗಳನ್ನು ದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಹಾಗೂ ಕಳಪೆ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಎದುರಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು.

ಕೈಗಾರಿಕಾಕರಣದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಂದರೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಅತಿರೇಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಬಂಡವಾಳ ಶಾಹಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅತೀ ಲಾಭದ ಆಸೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ದುರ್ಬಳಕೆ ಅಥವಾ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಾಜದ ದುರಂತ ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ತೀವ್ರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ವರ್ಷದಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಾ ನಡೆದಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡು ಅಥವಾ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಯಸ್ಸನ್ನು ಮೀರದ ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಕರಾದ ಎಷ್ಟೋ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಕೈಗಾರಿಕಾ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಇಂತಹ ಮಕ್ಕಳು ಇಂದು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರದ ಕೊರತೆ, ಕ್ಷೀಣವಾದ ಆರೋಗ್ಯ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಕೊರತೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಂದ ವಂಚನೆ, ಶಾರೀರಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆ ಮುಂತಾದ ಅನಿಷ್ಠಗಳಿಂದ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಮಕ್ಕಳು ಇಂದಿಗೂ ಬವಣೆ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮಕ್ಕಳು ದೇಶದ ಆಸ್ತಿ. ಆದರೆ ಆ ಮೊಗ್ಗುಗಳು ಅರಳುವ ಮೊದಲೇ ದುಡಿತದ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ದಾರುಣ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಡೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಈ ಅಮಾನುಷ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಉಲ್ಬಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ನಡೆದಿದೆ. ಪ್ರೌಢ ಕಾರ್ಮಿಕರಂತೆ ದಿನಗಟ್ಟಲೇ ದುಡಿಯ ಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಗೆ ಸಿಲುಕಿರುವ ಇವರು ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ತಮ್ಮ ಹಿತಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದೆ ಈ ಅಸಹಾಯಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ತುಂಬಾ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ.

ಅಂತೆಯೇ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸೃಷ್ಠಿಯಾಗಿರುವ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೂಲವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಶೀಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ

ಕೈಗಾರಿಕೀಕರಣವು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಮಿತಗೊಳಿಸುವ ಬದಲು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನ ಮತ್ತಷ್ಟು ಉಲ್ಬಣಗೊಳಿಸಿದೆ.

ಒಂದು ಅಂದಾಜಿನ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಕೋಟಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಶೇ. ೨೦ ರಷ್ಟಿದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರದಿಂದ ಹದಿನೈದು ಸಾವಿರ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಅಪಾಯಕಾರಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೂ ಮುವತ್ತರಿಂದ ನಲವತ್ತು ಸಾವಿರ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಅಪಾಯಕಾರಿ ಅಲ್ಲದ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಅಂದಾಜಿನಂತೆ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಎರಡರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳು ಈ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಹೊಂದಿದ ದೇಶ ಭಾರತವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರೇ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವುದುಂಟು. ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವವರು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸದೆ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೇನು ಕೊರತೆಯೆ? ದೊಡ್ಡವರು ದುಡಿದು ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸ ಬೇಕಾದುದು ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅದು ಅವರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ. ಆದರೆ ಮಕ್ಕಳೇ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದುಡಿದು ದೊಡ್ಡವರ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸಬೇಕಾದುದು ಅಂತಹ ಮಕ್ಕಳ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ದುರಂತಕ್ಕೀಡು ಮಾಡಿದೆ.

ಪ್ರೀತಿ, ಬಾಲ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಕ್ಕಳ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು. ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಬದುಕುವ ಹಕ್ಕು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಕಾನೂನುಗಳಿವೆ, ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಮರೆಯಾಗಿಸಿ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ ಕದ್ದು ಮುಚ್ಚಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ತಂದೆ ತಾಯಿರ ಆಸರೆ, ಮಮತೆಯಿಂದ ವಂಚಿತರಾದ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳು ಗ್ಯಾರೇಜ್ , ಹೊಟೇಲ್ , ಗಿರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಳೆಯ ದೇಹವನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಸಿಗುವುದು ಕೇವಲ ಹೊಡೆತ, ಬಡಿತ, ಬೈಗುಳ, ಹಿಂಸೆ, ಕಿರುಕುಳ ಮಾತ್ರ. ಸಿಗುವ ಅತ್ಯಲ್ಪ ವೇತನ ಪಡೆದು ಗಾಣದೆತ್ತಿನ ಹಾಗೆ ಸದಾ ದುಡಿಯಬೇಕಾದುದು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ.

2.2. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಯ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವಿವರಣೆ

ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರಿಯ ಮಟ್ಟದ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸರ್ವ ಸಮ್ಮತವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಈಗ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ.ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ಏಕರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾಯಿದೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಸಮಾನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಬ್ರಿಟಾನಿಕ ವಿಶ್ವಕೋಶವು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು " ಕಾಯಿದೆಯು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಯಸ್ಸಿನ ಒಳಗಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಉದ್ಯೋಗ ಕೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತದೆ.

ಯು. ಎಸ್. ಎ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಹೋಮರ್ ಪ್ಲೇಕ್ಸ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಕ ಮಕ್ಕಳ ಪೂರ್ಣ ಶಾರೀರಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ , ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಕನಿಷ್ಟ ಮಟ್ಟದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಕಾಶಗಳು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಮನರಂಜನೆ , ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ ತರಬಲ್ಲಂತಹ ಮಕ್ಕಳು ಮಾಡುವಂತಹ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸವೂ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಕಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

1986 ರ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯ (ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಅಧಿನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ೧೪ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು , ಅಪಾಯಕರ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ 14 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಗುವೊಂದು ಸಂಪಾದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದುಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮಗುವನ್ನು ದುಡಿಯುವ ಮಗು ಎನ್ನಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಡಾ. ವಿ.ವಿ. ಗಿರಿಯವರು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಎನ್ನುವ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಎರಡು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ 'ಆರ್ಥಿಕ ಆಚರಣೆಗಾಗಿ' ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಕುಟುಂಬದ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಗುವನ್ನು ಹಣ ತರುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೇಯದಾಗಿ 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಕೆಡುಕಿಗಾಗಿ' ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಪಾಯಗಳಿಗೆ ದೂಡಿ ಅವರಿಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ದುಡಿಮೆಯ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಅವರ ಶಾರೀರಿಕ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ದುಡಿಯುವ , ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಕುಟುಂಬಗಳಿಂದ ದೂರವಿರುವ ಮತ್ತು ಅವರ ಉತ್ತಮ ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಬಲ್ಲಂತಹ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಯ ಅವಕಾಶಗಳಿಂದ ವಂಚಿತವಾದಂತಹ , ವಯಸ್ಕರ ಜೀವನವನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ಅಪಕ್ವ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಯಾವ ಮಗು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಬೌದ್ಧಿಕ, ಮಾನಸಿಕ, ಶಾರೀರಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಭಾಷಾ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳಿಗೆ ತೊಡಕಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ತನ್ನ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುವ ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ , ಈ

ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನುಗಮನಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು , ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಕನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಲ್ಲದು. ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳು ಪದವು ಹೆಚ್ಚು ವಿವರಣಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದು , ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಪದದಷ್ಟು ನಿಖರವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೊರೆಯೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಗುರವಾದ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಅರ್ಥ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾದ ವಿರಾಮ, ಆಟ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ, ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದೆ ಇರುವ ಕಾರ್ಯವು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿನ ಶೋಷಣೆನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂತಹುದು. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಶೋಷಣೆಯು ಶಾರೀರಿಕ,ಬೌದ್ಧಿಕ , ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದ್ದು ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸುವಂತಹುದು.

2.3. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳು

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ದತಿಯು ಸಾಮಾಜಿಕ – ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದು , ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಹಲವಾರು ಹಾಗೂ ದೀರ್ಘ ಹಿನ್ನಲೆಯನ್ನುಹೊಂದಿರುವಂತಹವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ ವಿವರಿಸಬಹುದು.

1. ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ. (ಬಡತನ).

2. ನಿರುದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ಅರೆ ಉದ್ಯೋಗ.

3. ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನ.

4. ಪಾಲಕರ ಮತ್ತು ಪೋಷಕರ ಬೇಜಾವಬ್ದಾರಿತನ.

5. ಮಾಲೀಕರ ಆದ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಥನೆ.

6. ದುಷ್ಟ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಹವಾಸ.

7. ಅಸಮರ್ಪಕ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಸದೇ ಇರುವುದು.

8. ವಯಸ್ಕ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಆದಾಯ.

9. ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿಘಟನೆ.

10. ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಜೀವನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ದತಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿವರಿಸಬಹುದು.

1. ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ (ಬಡತನ) :

ಬಡತನವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇತರ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಬಡತನವೆಂದರೇನು ? ಎಂಬುದನ್ನು ಹಲವಾರು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ತಮ್ಮದೇ ಯಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬಹುದು.

ಜೆ. ಎಲ್. ಗಿಲಿನ್ ಮತ್ತು ಜೆ. ಪಿ. ಗಿಲಿನ್ ಇವರ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಸಮರ್ಪಕ ಆದಾಯ ಇಲ್ಲವೇ ವಿವೇಕ ರಹಿತ ವೆಚ್ಚಗಳಿಂದ ಅವನ ಭೌತಿಕ ಮಾನಸಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಸೂಕ್ತ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗದೆ ಇರುವ ಮತ್ತು ಅವನು ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುವವರಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ರೀತಿಯ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಡತನ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಜೆ. ಬಿ. ಗೊಡಾರ್ಡ್ ರವರ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವವರ ಆರೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವ ಪ್ರಮಾಣದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗದೇ ಹೋದಾಗ ಬಡತನ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಆಡಮ್ ಸ್ಮಿತ್ ರವರ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಬಡವ ಇಲ್ಲವೇ ಶ್ರೀಮಂತ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅವನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪಡೆದು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳು, ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅತೀ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ (ಬಡತನ) ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಡತನ ಅತ್ಯಂತ ಜಟಿಲವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಬಡತನದ ಬೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮಿಂದ ಕುಟುಂಬದ ಆದಾಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಜನರು ಬಡತನ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಡೆ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಹಂಚಿಕೆ ಮತ್ತು ಭೂ ಒಡೆತನವು ಅತ್ಯಂತ ಅಸಮಾನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಕೆಳವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಸಂಸಾರಗಳು ಕೇವಲ ಶೇ.4 ರಷ್ಟು ಭಾಗ ಜಮೀನನ್ನು ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸುಮಾರು ಶೇ. 30.4 ರಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬೃಹತ್ ನಗರಗಳ ಸುಮಾರು 1/3 ಜನರು ಕೊಳಚೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಆಸರೆ ಒದಗಿಸುವ ಜೋಪಡಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಮಗುವನ್ನು ದುಡಿಯುವ ಮತ್ತೋರ್ವ ಸದಸ್ಯನೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದಾಗಿ ಬರುವ ಆದಾಯವು ಅತ್ಯಲ್ಪವೆನಿಸಿದರೂ ಇಂತಹ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಲು ನೆರವಾಗಬಲ್ಲದು. ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಡವು ಬಡ ಕುಟುಂಬಗಳ ಪೋಷಕರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ಹಾಗೂ ಶೋಷಣೆಗೆ ನೂಕಲೂ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ ಬಡತನ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯು ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ಇವೆರಡೂ ಅಂತಹ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೂರುತ್ತವೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿತಕ್ಕೆ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳ ಕೊರತೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮುದಾಯದ ಬಡಜನರು ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ಒತ್ತೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಕುಟುಂಬದ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಿಗುವ ದಿನಗೂಲಿ ಕೂಡ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಅನಾರೋಗ್ಯ , ದೈಹಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕ ಅಂಗವಿಕಲತೆ , ನಿರುದ್ಯೋಗ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಯುವಂತೆ ಪ್ರೇರೆಪಿಸುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಗೆ ದುಡಿಯಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯ ಹಣ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ , ಆ ಕುಟುಂಬಗಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಶೋಚನಿಯವಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬನ ಕೂಲಿಯಿಂದ ಇಡೀ ಕುಟುಂಬ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ದುಸ್ತರವಾಗುತ್ತದೆ. ಪುರುಷರು, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರು ದುಡಿಯಲೇ ಬೇಕು. ಪರ್ಯಾಯವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟ ಸಿಗುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಡುಬಡತನ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ಅನೇಕ ಬಡ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ಊರುಗಳಿಂದ ಬಂದಂತಹ ಬಡ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಸುಮಾರು ಹೊಸಪೇಟೆ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಬಡತನ ರೇಖೆ ಗಿಂತ ಕೆಳಗಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದು ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

2. ನಿರುದ್ಯೋಗ ಹಾಗೂ ಅರೆಉದ್ಯೋಗ :

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಮುಂದುವರೆದಿರಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಹಿಂದುಳಿದಿರಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂದರೆ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಹಾಗೂ ಅರೆಉದ್ಯೋಗ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ನಿರುದ್ಯೋಗವನ್ನು ಹಲವಾರು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ತಮ್ಮದೇಯಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬಹುದು.

ಫೇರ್ ಚೈಲ್ಡ್ ರವರ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಕೆಲಸದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಕೂಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಕೆಲಸಗಾರರ ತಂಡವನ್ನು ಲಾಭದಾಯಕ ಕೆಲಸದಿಂದ ಒತ್ತಾಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕವಲ್ಲದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದನ್ನು ನಿರುದ್ಯೋಗ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ.

1919 ಲೀಗ್ ಆಫ್ ನೇಷನ್ಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಕೂಲಿಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಹುಡುಕುವ ತಮ್ಮ ಅರ್ಹತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗದೆ ಇರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿರುದ್ಯೋಗ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ.

ಅರೆ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಲಾರ್ಡ್ ಕೀನ್ಸ್ ರವರು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ವಾಸ್ತವಿಕ ಕೂಲಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ಕೂಲಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧವಿರುವುದನ್ನು ಅರೆಉದ್ಯೋಗ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 2001 ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಅರೆ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 40 ರಿಂದ 50 ಕೋಟಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ಇಂದು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಉದ್ಭವಗೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ನಿರುದ್ಯೋಗ ಸಮಸ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಅರೆ ಉದ್ಯೋಗ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ ನೆಲೆಯೂರಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ನಿರುದ್ಯೋಗ ಹಾಗೂ ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಸಿಗುವ ಉದ್ಯೋಗ ಅಥವಾ ಅರೆ ಉದ್ಯೋಗದಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಯಲು ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ಪೋಷಕರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತವೆ. ಬಡತನದ ಬೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿರುವ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು , ಕುಟುಂಬದ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸಾಧನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಮಗುವಿನ ಜನನವನ್ನು ಕುಟುಂಬಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಮತ್ತೆರಡು ಕೈಗಳ ಸೇರ್ಪಡೆ ಎಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅದರಂತೆಯೇ ಹೊಸಪೇಟೆ ಹಾಗೂ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಾದ್ಯಂತ ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂತಹ ಕುಟುಂಬಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದ ವರಮಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ತಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂತಹ ಕುಟುಂಬಗಳು ದಿನ ಕೂಲಿ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಅರೆ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕುಟುಂಬದ ಪ್ರತಿ ಸದಸ್ಯನೂ ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ದುಡಿಯ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಹಾಗೂ ಅರೆ ಉದ್ಯೋಗ ಸಮಸ್ಯೆ ಸಹ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

3. ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನ :

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನ ಸಹ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ನಗರ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮಕ್ಕಳ ನಡುವೆ ಹಾಗೂ ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳ ನಡುವೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಂತರವಿದೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ 2/3 ಭಾಗ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಕ್ಷರಸ್ಥರಿದ್ದರೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 1/3 ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಸಾಕ್ಷರಸ್ಥರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಆದ್ದರಿಂದ 5 - 14 ವಯೋಗುಂಪಿನ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿನ ಸೀಮಿತ ಯಶಸ್ಸು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವೆನಿಸಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಶಾಲೆಗೆ ಒಂದು ಮಗುವನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಒಂದು

ಮಗುವನ್ನು ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಇಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ಬಡ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಿದೆ.

ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಬರುವ ಅನೇಕ ಕುಟುಂಬಗಳು ನಗರಗಳಲ್ಲಿನ ಅನಿಶ್ಚಯ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಪ ಆದಾಯದ ಉದ್ಯೋಗ ಅವಕಾಶಗಳಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ದೂಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸುಧಾರಿಸೀತು ಎಂಬ ಆಸೆ ಪೋಷಕರದ್ದು.

ತಾತ್ಪೂರ್ತಿಕ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ದುಡ್ಡಿನ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಗೆ ಅವರೇ ಕಾರಣರು, ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕು, ನಾವು ದುಡಿಯುವವನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅಕಾಲಿಕ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಹಣಕೋಸ್ಕರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ಹಚ್ಚುವರು. ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ನಷ್ಟವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ದುಡಿದು ತಂದ ಹಣದಿಂದ ಸಂಸಾರ ನಿಭಾಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವರು. ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನವೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ತಳ್ಳಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಹೊಸಪೇಟೆ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಅನೇಕ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಬಡ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಶಾಲೆಗೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ, ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಿ ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ನಿರುದ್ಯೋಗಿ ಆಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಈಗಿನಿಂದಲೇ ಅವನು ತನ್ನ ಕಾಲಮೇಲೆ ತಾನು ನಿಂತು ಕೊಳ್ಳುವವನಾಗಲಿ ಎಂಬ ಪೋಷಕರ ಅಜ್ಞಾನವೂ ಸಹ ಇಂದು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅನಕ್ಷರತೆ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾನವೂ ಸಹ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಕೋಷ್ಟಕ - 4

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಸಾಕ್ಷರರ ಲಿಂಗವಾರು ವಿವರ -2001

ಕ್ರ.ಸಂ.	ತಾಲ್ಲೂಕು/ಜಿಲ್ಲೆ/ ರಾಜ್ಯ	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು
1.	ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು	1,16,599 (71.68%)	80,596 (50.62%)	1,97,195 (61.29%)
2.	ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ	6,08,165 (69.59%)	3,92,437 (46.16%)	10,00,602 (58.04%)
3.	ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ	1,78,17,682 (76.29%)	1,29,57,306 (57.45%)	3,07,74,988 (67.04%)

4. ಪಾಲಕರ ಮತ್ತು ಪೋಷಕರ ಬೇಜವಬ್ದಾರಿತನ :

ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕರ ಬೇಜವಬ್ದಾರಿತನವು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ದತಿಗೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದೂ ಇದೆ, ಕೆಟ್ಟದೂ ಇದೆ. ಮಕ್ಕಳು ಅವುಗಳ ನಡುವಿನ ಬೇಧವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಅತ್ಯಗತ್ಯ.

ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಕೊರತೆ ಇರುವ ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಣ ರಹಿತ ಬಾಲ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸಿದ ಮಕ್ಕಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪತಿಯು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಪತ್ನಿಯೂ ದುಡಿಯಲು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗಡೆ ಹೋಗುವ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಪಾಠವಿದೆ. ಆಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲನೆ ಪೋಷಣೆ , ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಲು ಯಾವುದೇ ಹಿರಿಯ ಸದಸ್ಯರು ಅಂದರೆ ಅಜ್ಜ , ಅಜ್ಜಿ, ತಂದೆ ತಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ವಯಸ್ಕರು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಡದೇ ಹೋದಾಗ ಮಕ್ಕಳು

ದುಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ನೆಡೆಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಮೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಕ್ಕಳ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಗಮನಿಸದೇ ಇದ್ದಾಗ ಮಕ್ಕಳು ತಾವೇ ದುಡಿಯಲು ಮುಂದಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೋಷಕರು ಹಾಗೂ ಪಾಲಕರ ಬೇಜವಬ್ದಾರಿತನ ಸಹ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

5. ಮಾಲೀಕರ ಆದ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಥನೆ :

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ದತಿಗೆ ಹುಮಾಲೀಕರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಡುವ ಆದ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆಕಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ದತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಮಾಲೀಕರು ದೊಡ್ಡವರಿಗಿಂತ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು , ಕಡಿಮೆ ಕೂಲಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು , ಇವರಿಗಾಗಿ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲು ಚುರುಕುತನ ಕಂಡು ಬರುವುದರಿಂದ ಮಾಲೀಕರು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾಲೀಕರು ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಕರುಣೆ , ಪ್ರೀತಿ ತೋರಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದೆ ಎಂದು ಜಂಭದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉಪವಾಸದಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದೆ , ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗದ ಮಕ್ಕಳು ಅಪರಾಧಿಗಳಾಗದಂತೆ ತಡೆಯಲು ದುಡಿಮೆಗೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡುವವರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅನ್ನ , ಬಟ್ಟೆ ಕೊಡಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಬದಲಿ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನಾಗಲೀ ಮಾಡುವುದು ಕಷ್ಟ. ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಮ ಪುಕ್ಕಟೆಯಾದ ಹಾಗೂ ಕಡ್ಡಾಯವಾದ ಶಿಕ್ಷಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರದ ಕಾರಣ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಬಗ್ಗೆ ಆದ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಲಾಭಗಳಿಸುವಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ.

ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಅರಸಿ ನಗರಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಅನೇಕ ಬಡಕುಟುಂಬಗಳು ನಗರಗಳಲ್ಲಿನ ಅನಿಶ್ಚಯ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಪ ಆದಾಯದ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ದೂಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸುಧಾರಿಸಿತು ಎಂಬ ಆಸೆ ಅವರದು.

ಅದರಂತೆಯೇ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ಮಾಲೀಕರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಎರಡು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟ ಸಿಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ನೀಡಿದೆ ಎಂದು ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಕೆಲವು ಮಾಲೀಕರು ಹೇಳುವಂತೆ ಬಡತನದ ಬೇಗೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿಸಲು ಮಾನವೀಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಾವು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯು ಬಾಲದುಡಿಮೆಗೆ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

6. ದುಷ್ಟ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಹವಾಸ :

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ದುಷ್ಟ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಹವಾಸ ಸಹ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ದುಷ್ಟ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಅವರು ಅನೇಕ ದುಷ್ಟ ಪ್ರವೃತ್ತಿ (ಚಟ) ಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಮಕ್ಕಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಸಿಗದೇ ಇದ್ದಾಗ ಅನೇಕ ತೆರನಾದ ದುಡಿಮೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಸಹಪಾಠಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಬಹಳವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯರ ಸಹವಾಸವೇ ಸಿಗುವಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಬೇಕಾದುದು ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯ. ಬೀಡಿ , ಸಿಗರೇಟು , ಸೇದುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ದುಶ್ಚಟಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಮಕ್ಕಳು ನಂತರ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಸಿಗದೇ ಇದ್ದಾಗ ಅವರು ಅನೇಕ ತೆರನಾದ ದುಡಿಮೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆಟ್ಟ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಎಂತಹ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಕ್ಕಳೂ ಸಹ ಅಡ್ಡ ದಾರಿ ಹಿಡಿದು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದ ಮಕ್ಕಳಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ನೂರು ಜನ ಕಳ್ಳರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಜ್ಜನನಾಗಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಬಹುಜನರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ , ಮನೋಭಾವಗಳಿಗೆ , ವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಸರಿ ಹೊಂದಿಸಿ ನೆಡೆಯುವುದು ಅಗತ್ಯವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರ , ಯೋಗ್ಯ ಸಹಪಾಠಿಗಳ ಸಹವಾಸವನ್ನಿರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರ ಬೇಕಾದುದು ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

7. ಅಸಮರ್ಪಕ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಸದೇ ಇರುವುದು :

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಟ್ಟು ನಿಟ್ಟಿನ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಕಾಯ್ದೆ ಕಾನೂನುಗಳ ವೈಫಲ್ಯವು ಕೂಡಾ ಇಂದು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರಕಾರವು ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಹೋಟೆಲುಗಳಲ್ಲಿ , ಡಾಬಗಳಲ್ಲಿ , ಗಣಿಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ , ಹಲವಾರು ನಿಷೇದಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳು ಇಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅನೇಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಷ್ಟಿತ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆಲಸದವರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯಾದರೂ , ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇವರ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನಿನ ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ತನಿಖೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಲಂಚ ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ತಪ್ಪನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕೆಲವರ ಮೇಲೆಯಾದರೂ ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸಿದರೆ , ಅದರಿಂದ ಇನ್ನುಳಿದವರು ಪಾಠ ಕಲಿತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ತೊಡಗಿಸಲಾರರು.

ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯು , ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಪಾಯಕರ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ , ಅಸಮರ್ಪಕ ಹಾಗೂ ಅಷ್ಟೇನೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಲ್ಲದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಸರಕಾರವು ಸಹ ಅಷ್ಟೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕಾಯಿದೆಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಾರಿಯಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ,

ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಉಳಿಯುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿರುವ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ಯೋಗಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಣ್ಣ ಮತ್ತು ಕೌಟುಂಬಿಕ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್‌ಗಳು ಅನೇಕ ವೇಳೆ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಮಕ್ಕಳು ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಕ್ಕಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಕಾನೂನುಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಅಥವಾ ಕಾನೂನನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತರದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವ ಲೋಪದಿಂದಾಗಿ ಮಕ್ಕಳ ಶೋಷಣೆಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಂತಾಗಿದೆ.

8. ವಯಸ್ಕ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಆದಾಯ :

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ವಯಸ್ಕ ಕಾರ್ಮಿಕರ ತೀರಾ ಕಡಿಮೆ ಆದಾಯ ಸಹ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ವಯಸ್ಕರ ಆದಾಯ ತೀರಾ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮಕ್ಕಳು ಸಹ ಕುಟುಂಬದ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ದುಡಿಮೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ತಂದೆ ತಾಯಿ ದುಡಿದು ತಂದ ವರಮಾನ ಕುಟುಂಬದ ಖರ್ಚಿಗೆ ಸಾಲದೆ ಹೋದಾಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಬದಲಾಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವರು. ಆ ಮಕ್ಕಳು ತರುವ ಆದಾಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರುವರು. ಬಡತನದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳು ಅನಾಥರು , ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವರು. ಅವರಿಗೆ ದುಡಿಯದೆ ಅನ್ಯಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಹಲವು ಮಕ್ಕಳು ಮನೆಯಿಂದ ನಗರಗಳಿಗೆ ಓಡಿ ಬಂದವರು ಅಂತಹವರಿಗೆ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರ ಆಶ್ರಯವೂ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ಅಂತಹ ಮಕ್ಕಳು ಹೋಟೆಲು , ಡಾಬಾಗಳಲ್ಲಿ , ದಿನಸಿ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುವರು. ಅನೇಕರು ಕಾಗದ , ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಹೆಕ್ಕಿ ಬರುವ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಆದಾಯದಿಂದ ಜೀವನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ವಯಸ್ಕ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಕೆಳ ಮಟ್ಟದ ಆದಾಯವು ಸಹ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ

ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕುಟುಂಬದ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಮಕ್ಕಳು ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

9. ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿಘಟನೆ :

ವಿವಿಧ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿಘಟನೆಯು ಪ್ರಕರಣಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿವೆ. ಇಂತಹ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ವರ್ತನೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಹೇರಲು ಹೆತ್ತವರು ವಿಫಲರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ ಮಕ್ಕಳು ಕೆಟ್ಟವರ ಸಂಗ ಮಾಡಿ ದುಶ್ಚಟಗಳನ್ನು ಕಲಿತು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಜತೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದ ಹಣ ಖಾಲಿಯಾದಾಗ ಅಸಹಾಯಕರಾಗಿ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರ ಶೋಷಣೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿನ ಘರ್ಷಣೆ , ಕೌಟುಂಬಿಕ ಅಸಹನೀಯ ತೊಂದರೆಗಳು,ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ವಿಚ್ಛೇದನಗಳು , ಜೀವನ ಅವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳ ಕೊರತೆ , ಹಿರಿಯ ಸದಸ್ಯರ ದುಶ್ಚಟಗಳ ಪರಿಣಾಮ , ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಮಗು ತನ್ನ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ದುಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮನೆಯಿಂದ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಜರುಗದೆ ಇದ್ದಾಗ ಕುಟುಂಬ ನಾನಾ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ ವಿಘಟಿತವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಯಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ ಮಕ್ಕಳು ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಪಟ್ಟಣ ಸೇರಿ ಕೆಲಕಾಲ ಅಲೆದು ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಣ ಖಾಲಿಯಾದಾಗ ಯಾವುದಾದರೂ ಉದ್ಯೋಗ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ದೃಶ್ಯ ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ.

10. ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಜೀವನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ :

ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆ ಏರಿಕೆಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗಿ ಇಂದು ಬಡ ಕುಟುಂಬದ ಜೀವನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ ಎಂದು

ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಹ ಇಂದು ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟು ದುಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಬಡತನ ರೇಖೆಗಿಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಳಚೆ ಪ್ರದೇಶ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನೂ ದುಡಿದರೂ ಸಹ ಜೀವನ ನಡೆಸುವುದು ಕಷ್ಟ ವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಸಹ ದುಡಿಯ ಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಬಡಜನರು ತಮ್ಮ ದಿನನಿತ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳಾದ ಅಕ್ಕಿ , ಬೇಳೆ , ಮುಂತಾದ ದಿನನಿತ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ಇಂದು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ತಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂದು ದಿನನಿತ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳು ಬಡಜನರ ಕೈಗೆ ಸಿಗದ ಹಾಗೆ ಏರಿಕೆ ಕಂಡಿರುವುದು ಸಹ ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಮೆಗೆ ಹೋಗಲು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಬಡರೈತರು ವಿವಾಹ, ಮಗುವಿನ ನಾಮಕರಣ, ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಪೂಜೆ ಪುನಸ್ಕಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನುತ್ಪಾದಕ ಖರ್ಚುಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತರಿಂದ ಸಾಲ ಪಡೆದು ಅದನ್ನು ತೀರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋದಾಗ ಶ್ರೀಮಂತರು ಅವರನ್ನು ಜೀತದಾಳುಗಳಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಾಲ ತೀರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ತಂದೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಗನನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಅನಿಷ್ಟ ಜೀತಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು ಶ್ರೀಮಂತರ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುವಂತಾಗಿರುವುದು ದುರಾದೃಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಈ ಕಾರಣಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕತೆಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬಡತನ , ನಿರುದ್ಯೋಗ , ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಗೊಳಿಸದೆ ಇರುವುದು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ ಮೂರು

ಬಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ - ಮೂರು

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು

3.1. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳು

ಇಂದು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಾದ್ಯಂತ ಹಲವಾರು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂತಹ ಮಕ್ಕಳ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬಾ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇವರು ದುಡಿಮೆಗೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇವರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಸಹ ಎದುರಿಸ ಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಗೆ ಸಿಲುಕಿದ್ದಾರೆ. ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಯಲು ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿಯ ಬೇಕಾಗಿಬಂದಿದೆ. ದುಡಿಮೆ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಎರಡನ್ನು ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಸಹ ಹಿಂದುಳಿಯ ಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಿದೆ.

ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂದರೆ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು ಎದುರಾಗಲು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಹಲವಾರು ರೋಗರುಜನಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಮಕ್ಕಳ ಎಳೆಯ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳು ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತಾಗಿದೆ. ಗಾಳಿ ಬೆಳಕುಗಳಿಲ್ಲದ ಕೊಳಕು ವಾತಾವರಣದ , ಪಾಚಿ ಬೆಳೆದ ಗೋಡೆಗಳ ಕೆಟ್ಟ ವಾಸನೆಯ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅತಿಹೆಚ್ಚು ಉಷ್ಣದ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು

ಉಂಟಾಗುತ್ತಿವೆ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕೆಟ್ಟಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ.

ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒರಟಾಗಿ , ಮೊಂಡರಾಗಿ , ಅಮಾನುಷ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಬಾಲಾಪರಾಧಿಗಳಾಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮನೋಭಾವದ ಮಕ್ಕಳು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಡದೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಗಳಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕಾನೂನುಬಾಹಿರ , ಸಮಾಜಬಾಹಿರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ.

ಮಕ್ಕಳು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿದರೂ ಅವರು ಅವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದರಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಅಗೋಚರ ನಷ್ಟ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಣ್ಣವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಮಿತಿಮೀರಿ ಕಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಆಯಾಸದ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರೆ ಮುಂದೆ ಬೆಳೆದು ಆತ ಮಧ್ಯವಯಸ್ಕನಾದಾಗ ಶಕ್ತಿಹೀನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಕರಾಗುವ ಮುನ್ನವೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿಶ್ಯಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿತವು ಆರ್ಥಿಕ , ಸಾಮಾಜಿಕ , ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಾಗೂ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ತೀವ್ರ ತರಹದ ಕೆಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಕುಟುಂಬದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕದಡಿ , ನಿಯಂತ್ರಣ ತಪ್ಪಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಾಜಕತೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವರ ಭವಿಷ್ಯ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆರೋಗ್ಯ ಹದಗೆಟ್ಟು ರೋಗಗಳ ತಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರ ಮಲೀನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನೈತಿಕ ಅಧಃ ಪತನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ದೂಡಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಾಗೂ ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಿ ವಿವರಿಸಬಹುದು.

1. **ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು.**
2. **ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು.**
3. **ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು.**
4. **ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು.**

1. ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು :

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬಾ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಬರುವುದು ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸರಿಯಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಮಕ್ಕಳು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ದುಡಿಯಲು ಹೋಗಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಕ್ಕಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ತುಂಬಾ ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವರು , ಮಕ್ಕಳು ಸೇರಿ ಎಲ್ಲರೂ ದುಡಿದು ತಂದರೂ ಸಹ ಎರಡು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟಕ್ಕೂ ಪರದಾಡ ಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಮೆ ಮಾಡದೆ ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಕುಟುಂಬದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸುಧಾರಿಸಿತು ಎಂಬ ಭರವಸೆ ಪೋಷಕರದ್ದು.

ಮಕ್ಕಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗಡೆ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರೆ ಅವರು ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಸರ್ಕಾರವು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ೧೪ ವರ್ಷದವರೆಗೂ ಉಚಿತ ಹಾಗೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ್ದರೂ ಇದನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ವಿಫಲವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಇಂದು ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದುಡಿಮೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನರು ಬಡತನ ರೇಖೆಗಿಂತ ಕೆಳಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಎನ್ನುವುದು ಕೆಲವು ವರ್ಗಗಳ ಸ್ವತ್ತಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬಡವರ ಮಕ್ಕಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಲ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿಬಂದ ನಂತರವೂ ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

2. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು :

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಿ ವಿವರಿಸಬಹುದು.

ಅ. ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕರ ನಡುವೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧ ಹದಗೆಡುತ್ತದೆ. :

ಇಂದು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕತೆಯಿಂದ ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕರ ನಡುವೆ ಇರುವ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧ ಹದಗೆಡುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಯುವುದರಿಂದ ಹಣ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಪೋಷಕರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಗೌರವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಪೋಷಕರ ಹಿಡಿತ ಸಡಿಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳು ತಪ್ಪು ದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕ ದುಶ್ಚಟಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯು ಪೋಷಕರ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ನಡುವಿನ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧ ಹದಗೆಡಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಆ. ತಂದೆ – ತಾಯಿ – ಮಕ್ಕಳ ನಡುವಿನ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಾಸ, ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಸಂಬಂಧವಾಗುತ್ತಿದೆ. :

ತಂದೆ – ತಾಯಿ – ಮಕ್ಕಳ ನಡುವಿನ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಇಂದು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಾಗುತ್ತಿವೆ. ಇದರಿಂದ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಂತರವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಹಾಗೂ ತಂದೆ – ತಾಯಿಗಳು ಇಂದು ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಅಂತರವನ್ನು ಇಂದು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಇ. ಸೀಮಿತ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಆರ್ಥಿಕ ನಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ :

ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಇಂದು ಸೀಮಿತ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಪೂರ್ಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅವರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಭಾರವಾಗ ಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಇವರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹ ಆಗದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಚಿದ ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಆರ್ಥಿಕ ನಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸ ಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಈ. ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಉತ್ಪಾದನೆ ಶಕ್ತಿ , ವಯಸ್ಕರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದುದರಿಂದ ಅವರ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. :

ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯು ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳು ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ , ಅವರು ದುಡಿದು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಉತ್ಪಾದನೆ , ಮಕ್ಕಳ ಶಕ್ತಿ , ವಯಸ್ಕ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಉತ್ಪಾದನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ವಯಸ್ಕರು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಅವರು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ಹಾಗೂ ವಯಸ್ಕ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಇಂದು ಸಿಗದೇ ಅರೆಉದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ.

3. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು :

ಇಂದು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂದರೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂದರೆ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದುಡಿತಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಾಗಿ ಅವರ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಮಕ್ಕಳೇ ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕರ ಸಹಕಾರವೂ ಸಿಗುವುದರಿಂದ ಇಂದು ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದುಡಿಯ ಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎದುರಾಗಿದೆ.

ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಓದಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗ ಬೇಕಾದ ಮಕ್ಕಳು ಇಂದು ದುಡಿತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎದುರಾಗಿದೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮಕ್ಕಳ ನಡುವೆ ಹಾಗೂ ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳ ನಡುವೆ

ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಂತರವಿದೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ 2/3 ಭಾಗ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಕ್ಷರಸ್ಥರಿದ್ದರೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 1/3 ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಸಾಕ್ಷರಸ್ಥರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಆದ್ದರಿಂದ 5 - 14 ವಯೋಗುಂಪಿನ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿನ ಸೀಮಿತ ಯಶಸ್ಸು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವೆನಿಸಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಶಾಲೆಗೆ ಒಂದು ಮಗುವನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಒಂದು ಮಗುವನ್ನು ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಇಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ಬಡ ತಂದೆ ತಾಯಿರನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಿದೆ.

ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಬರುವ ಅನೇಕ ಕುಟುಂಬಗಳು ನಗರಗಳಲ್ಲಿನ ಅನಿಶ್ಚಯ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಪ ಆದಾಯದ ಉದ್ಯೋಗ ಅವಕಾಶಗಳಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ದೂಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸುಧಾರಿಸೀತು ಎಂಬ ಆಸೆ ಪೋಷಕರದ್ದು.

ತಾತ್ಪೂರ್ತಿಕ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ದುಡ್ಡಿನ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಗೆ ಅವರೇ ಕಾರಣರು, ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕು, ನಾವು ದುಡಿಯುವವನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅಕಾಲಿಕ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಹಣಕೋಸ್ಕರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ಹಚ್ಚುವರು. ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ನಷ್ಟವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ದುಡಿದು ತಂದ ಹಣದಿಂದ ಸಂಸಾರ ನಿಭಾಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವರು. ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನವೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ತಳ್ಳಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಹೊಸಪೇಟೆ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಅನೇಕ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಬಡ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಶಾಲೆಗೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ, ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಿ ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ನಿರುದ್ಯೋಗಿ

ಆಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಈಗಿನಿಂದಲೇ ಅವನು ತನ್ನ ಕಾಲಮೇಲೆ ತಾನು ನಿಂತು ಕೊಳ್ಳುವವನಾಗಲಿ ಎಂಬ ಪೋಷಕರ ಅಜ್ಞಾನವೂ ಸಹ ಇಂದು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

4. ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು :

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಾದ್ಯಂತ ದುಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳು ಗಣಿಯಲ್ಲಿನ ಧೂಳಿನಿಂದ ಅವರು ಶ್ವಾಸಕೋಶದ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳು ಕೀಟನಾಶಕಗಳು ಮತ್ತು ಫಾರ್ಮ್‌ಯಂತ್ರಗಳಿಂದ ಹಾನಿಗಳನ್ನು , ಜ್ವರ, ಇತರೇ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಅದರಂತೆಯೇ ಮಂಡಕ್ಕಿ ಭಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳು ಅಸ್ತಮಾ , ಶ್ವಾಸಕೋಶ ಸಂಬಂಧಿತ ರೋಗ, ಗಂಟಲು ರೋಗ, ಕಣ್ಣುಬೇನೆ, ಚರ್ಮವ್ಯಾಧಿ, ಅಪಘಾತಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವ ಸಂಭವನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬೀಡಿ ಉದ್ದಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳು ಕ್ಷಯ, ಶ್ವಾಸಕೋಶ ಸಂಬಂಧಿತ ರೋಗಗಳು, ಗಂಟಲು ರೋಗಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ ಹಾಗೂ ಇಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮಕ್ಕಳು ಅಪಘಾತಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುವುದು ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಚಿಂದಿಆಯುವ ಮಕ್ಕಳು ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಚರ್ಮವ್ಯಾಧಿಗಳು, ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳು, ಧನುರ್ವಾಯು ಹಾಗೂ ಕೆಟ್ಟ ಚಟಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಾದ್ಯಂತ ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ತುಂಬಾ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯದ ಕಡೆ ಗಮನ ನೀಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನ ನೀಡುವುದು, ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವ ಮಾಲೀಕರು, ಪೋಷಕರು ಸಹ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಉಲ್ಬಣಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಯಾವ ಮಕ್ಕಳು ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ಯಾವ ರೋಗಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಕೋಷ್ಟಕ – 5

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಕೆಲಸ ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದ ಬರುವ ರೋಗಗಳ ಪಟ್ಟಿ :

ಕೆಲಸ/ವೃತ್ತಿ	ಬರುವ ರೋಗಗಳು
ಬೀಡಿ ಉದ್ದಿಮೆ.	ಕ್ಷಯ, ಶ್ವಾಸಕೋಶ ಸಂಬಂಧಿತ ರೋಗಗಳು, ಗಂಟಲು ರೋಗ.
ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ.	ಅಪಘಾತಗಳು, ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ.
ಚಿಂದಿ ಆಯುವುದು.	ಚರ್ಮವ್ಯಾಧಿಗಳು, ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳು, ಧನುರ್ವಾಯು ಹಾಗೂ ಕೆಟ್ಟಚಟಗಳು.
ಗಣಿಗಾರಿಕೆ.	ಸಿಲಿಕೋಸಿಸ್ (ಶ್ವಾಸಕೋಶದ ಕಾಯಿಲೆ), ಕುಂಠಿತ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಕಣ್ಣುಬೇನೆ, ನಡುನೋವು, ಬೆನ್ನುಹುರಿಕಾಯಿಲೆ.
ಲೈಂಗಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು.	ಲೈಂಗಿಕ ರೋಗಗಳು, ಏಡ್ಸ್.
ವ್ಯವಸಾಯ.	ಕೀಟನಾಶಕಗಳು ಮತ್ತು ಫಾರ್ಮ್‌ಯಂತ್ರಗಳಿಂದ ಹಾನಿಗಳು, ಜ್ವರ, ಇತರೇ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳು.
ಮಂಡಕ್ಕಿ ಭಟ್ಟಿ.	ಅಸ್ತಮಾ, ಶ್ವಾಸಕೋಶ ಸಂಬಂಧಿತ ರೋಗಗಳು, ಗಂಟಲುರೋಗ, ಕಣ್ಣುಬೇನೆ, ಚರ್ಮವ್ಯಾಧಿ, ಅಪಘಾತಗಳು.
ಮನೆಗೆಲಸ, ಅಂಗಡಿ ಮತ್ತು ಡಾಬಾಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ.	ಮಿತಿಮೀರಿದ ದುಡಿಮೆ, ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಲೈಂಗಿಕ ದುರಾಚಾರ, ಮತ್ತು ಬರಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳು, ಪರಾಶ್ರಯ ಭಾವನೆ.
ಬಲೂನ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು.	ನ್ಯೂಮೋನಿಯ, ಉಸಿರುಗಟ್ಟುವಿಕೆ, ಬ್ರೋಂಕೊ ನ್ಯೂಮೋನಿಯ, ಶ್ವಾಸಕೋಶ ಸಂಬಂಧಿ ಕಾಯಿಲೆಗಳು.
ಗಾಜಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ.	ಸಿಲಿಕೋಸಿಸ್ ಮತ್ತು ಸುಟ್ಟ ಗಾಯಗಳು, ಶಾಖ ಮತ್ತು ಧೂಳಿನಿಂದಾಗಿ ಜೀವನದ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ 1/3 ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವ.

3.2. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಹಾಗೂ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳು

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸಂವಿಧಾನ ಬದ್ಧ ಕಾನೂನು ಹಾಗೂ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳು ಏನು, ಯಾವ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡರೆ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆ ನವಂಬರ್ 20, 1989 ರಂದು ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ 1992 ರಲ್ಲಿ ಈ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿತು. ಈ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಸಾರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿವರವಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು.

೧. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 18 ವರ್ಷದ ಕೆಳಗಿನ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮಗು , ಮಕ್ಕಳು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ಜಾತಿ, ವರ್ಣ, ಲಿಂಗ , ಭಾಷೆ , ಧರ್ಮ, ರಾಜಕೀಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾವುದೇ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಭೇದ ಭಾವ ತೋರದೆ ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು.

೩. ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಾಗ ಮಕ್ಕಳ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೪. ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕು.

೫. ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಪೋಷಕರ , ಹೆತ್ತವರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಗೌರವಿಸಬೇಕು.

೬. ಮಗುವಿಗೆ ಜೀವಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಇದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವೂ ಸಾಯದೆ ಬದುಕುವ, ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರದ್ದಾಗಿದೆ.

೭. ಮಗುವಿನ ಹುಟ್ಟನ್ನು ನೋಂದಣಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಹೆಸರು , ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಹೊಂದುವ ಹಕ್ಕನ್ನು, ತನ್ನ ಹೆತ್ತವರು ಯಾರು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ, ಹೆತ್ತವರಿಂದ ಆರೈಕೆ ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

೮. ಮಕ್ಕಳ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಮರಳಿ ಅದನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಬೇಕು.

೯. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವಿಗೂ ತನ್ನದೇ ಪೋಷಕರೊಂದಿಗೆ ಬದುಕುವ ಹಕ್ಕು ಇದೆ.

೧೦. ಯಾವುದೇ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ , ಮರಳಿ ಬರುವ ಮತ್ತು ತಂದೆ ತಾಯಿಯರೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕು ಮಗುವಿಗೆ ಇದೆ.

೧೧. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾನೂನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸುವುದಾಗಲಿ, ಮರಳಿಸದಿರುವುದಾಗಲಿ ಕೂಡದು.

೧೨. ತನ್ನ ಹಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಮಗುವಿಗಿದೆ. ಹಿರಿಯರು ಅದನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕು.

೧೩. ಯಾವುದೇ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯುವ , ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುವ ಹಕ್ಕು ಮಗುವಿಗೆ ಇದೆ.

೧೪. ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆ ಅಥವಾ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕು ಮಗುವಿಗೆ ಇದೆ.

೧೫. ಸಂಘಟಿತರಾಗಲು ಮತ್ತು ಶಾಂತ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಭೆ ಸೇರಲು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕು ಇದೆ.

೧೬. ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯವರು ಮೂಗು ತೂರಿಸುವುದರ ವಿರುದ್ಧ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕು ಮಗುವಿಗಿದೆ.

೧೭. ದೇಶದ ಮತ್ತು ಅಂತರ್ ದೇಶೀಯ ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯಲು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರವು ಸೌಲಭ್ಯ ಒದಗಿಸಬೇಕು.

೧೮. ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಲಾಲಿಸಿ ಪಾಲಿಸಿ ಬೆಳೆಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ತಂದೆ ತಾಯಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

೧೯. ಪೋಷಕರಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ.

೨೦. ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ಮಗುವಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಸರಕಾರ ಒದಗಿಸಬೇಕು.

೨೧. ದತ್ತು ನೀಡುವ , ಪಡೆಯುವ ಯಾವ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಗುವಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗ ಬಾರದು.

೨೨. ನಿರಾಶ್ರಿತರಾದ , ನಿರ್ವಸಿತರಾದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರವು ಸೂಕ್ತ ರಕ್ಷಣೆ ಒದಗಿಸಬೇಕು.

೨೩. ಅಂಗವಿಕಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಆರೈಕೆ ಪಡೆದು ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ ಮತ್ತು ಗೌರವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವನ ನಡೆಸುವ ಹಕ್ಕು ಇದೆ.

೨೪. ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಮತ್ತು ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟದ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವಾ ಸೌಲಭ್ಯದ ಹಕ್ಕು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇದೆ. ಗರ್ಭಿಣಿಯರಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವಾ ಸೌಲಭ್ಯದ ನಿರಾಕರಣೆಯು , ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಮಗುವಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವುದರಿಂದ ತಾಯಂದಿರ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವಾ ಸೌಲಭ್ಯವು ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕು ಆಗಿದೆ.

೨೫. ಪಾಲನೆ , ರಕ್ಷಣೆ , ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಆಗಾಗ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದೂ ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ.

೨೬. ಅಗತ್ಯ ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತೆ ಹಾಗೂ ಜೀವ ವಿಮೆ ಹೊಂದುವ ಹಕ್ಕು ಇದೆ.

೨೭. ಜೀವನ ಮಟ್ಟದ ಸುಧಾರಣೆ , ರಕ್ಷಣೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆ ಉಂಟಾದಾಗ ಅದನ್ನು ಸರಕಾರದಿಂದ ಪಡೆಯುವುದು ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕು.

೨೮. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಹಾಗೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಕೊಡಿಸಬೇಕು. ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳ ಘನತೆ , ಗೌರವಗಳಿಗೆ ಶಾಲೆಯ ಶಿಸ್ತು ಪೋಷಕವಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೨೯. ಮಗುವಿಗೆ ನೀಡುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಉದ್ದೇಶ , ಅದರ ಉದ್ದೇಶ , ಅದರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ವಿಕಸಿಸುವಂತಿರಬೇಕು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಜೀವನ ನಡೆಸುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಗುವಿಗೆ ಒದಗಿಸಬೇಕು. ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು , ಮೂಲಭೂತ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು , ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪರಿಸರ, ತಾನು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವು ಬೆಳೆಸುವಂತಿರಬೇಕು.

೩೦. ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ , ಮೂಲ ನಿವಾಸಿ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಧರ್ಮ , ಸಂಸ್ಕೃತಿ , ಭಾಷೆ ಬಳಸುವ ಹಕ್ಕು ಇದೆ.

೩೧. ವಿಶ್ರಾಂತಿ, ಆಟ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಲಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕು.

೩೨. ಆರೋಗ್ಯ , ಶಿಕ್ಷಣ, ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದರ ವಿರುದ್ಧ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕು ಇದೆ.

ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಯೋಮಿತಿ ನಿಗದಿ ಪಡಿಸಿ, ಉದ್ಯೋಗದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ನಿಯಮಿತ ಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕತನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡುವವರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಬೇಕು.

೩೩. ಮಕ್ಕಳು ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಭ್ರಮಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸದಂತೆ ಸರ್ಕಾರವು ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರ ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ , ಸಾಗಣೆ ವಿತರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ತೊಡಗದಂತೆ ದುರ್ಬಳಕೆಗೊಳ್ಳದಂತೆ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

೩೪. ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಲೈಂಗಿಕ ಶೋಷಣೆಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಬಲಿಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸೂಳೆಗಾರಿಕೆಗೆ ಈಡಾಗದಂತೆ ಹಾಗೂ ಅಶ್ಲೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಚಿತ್ರಗಳ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಡದಂತೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

೩೫. ಮಕ್ಕಳ ಅಕ್ರಮ ಮಾರಾಟ , ವಿನಿಮಯ , ಸಾಗಾಟ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ತಡೆಯಬೇಕು.

೩೬. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಇತರೆ ಶೋಷಣೆಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

೩೭. ಕಾನೂನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮನಬಂದಂತೆ ಮಕ್ಕಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹರಣ ಮಾಡಕೂಡದು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಅವರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಬೇಕು. ಅಪರಾಧ ನಡೆಸಿದ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಮಾನವೀಯತೆಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು. ಅವರನ್ನು ಸರಿದಾರಿಗೆ ತರಲು ಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಬಾಲಾಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ಅಥವಾ ಇತರ ಕ್ರೂರ , ಅಮಾನವೀಯ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡಕೂಡದು , ಮರಣದಂಡನೆ ಅಥವಾ ಅಜೀವ ಸೆರೆವಾಸ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಸರ್ಕಾರ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಬಾಲಾಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿರಲು , ಕಾನೂನು ನೆರವು ಪಡೆಯಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು.

೩೮. ೧೫ ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಗು ನೇರವಾಗಿ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳದಂತೆ ತಡೆಯಬೇಕು. ೧೫ ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಸಶಸ್ತ್ರ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತೊಂದರೆಗೆ ಈಡಾಗುವ ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲನೆಗೆ ಸರ್ಕಾರ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಬೇಕು.

೩೯. ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ , ಶೋಷಣೆ, ಹಿಂಸೆ ಅಥವಾ ಯುದ್ಧ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಗೀಡಾದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಗುಣಮುಖರಾಗಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು.

೪೦. ಅಪರಾಧ ಆರೋಪಕ್ಕೆ ಈಡಾದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಗುವಿನ ಮೇಲೆ ಆರೋಪಿಸಿದ ಅಪರಾಧವು ರುಜುವಾತು ಆಗುವವರೆಗೂ ಅವರ ಮೇಲಿರುವ ಆಪಾದನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಅಂತಹ ಮಗುವಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕಾನೂನು ಸಹಾಯ ಒದಗಿಸಬೇಕು. ಮಗುವಿನಿಂದ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಿಸುವುದಾಗಲಿ , ಆರೋಪವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದಾಗಲಿ ಕೂಡದು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರಗಳು ರಕ್ಷಣೆ ಒದಗಿಸಬೇಕು.

೪೧. ಯಾವುದೇ ದೇಶದ ಕಾನೂನುಗಳು ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲಿಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಅಂಶಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕು.

೪೨. ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ವಯಸ್ಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅಗತ್ಯ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು.

೪೩. ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಈಡೇರಿಕೆಗಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಗತಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಗಾ ಇಡಲು , ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

೪೪. ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಕೈಗೊಂಡಕ್ರಮಗಳು, ಸಾಧಿಸಲಾಗಿರುವ ಪ್ರಗತಿ, ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ಮೂಲಕ, ಸಮಿತಿಗೆ ತಮ್ಮ ವರದಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರಗಳು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು.

೪೫. ಪ್ರಸ್ತುತ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಮತ್ತು ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಹೊಂದಲು , ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ , ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸಲಹೆ , ಸೂಚನೆ , ವರದಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು.

೪೭. ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕಲು ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

೪೭. ಸದರಿ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಮಾನ್ಯತೆ ಗಳಿಸಿದ ಬಳಿಕವೇ ಚಾಲ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಾನ್ಯತೆಯು ದಾಖಲು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕು.

೪೮. ಯಾವ ದೇಶವೇ ಆಗಲಿ, ಯಾವಗಲಾದರೂ ಸರಿ ಈ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಲಹೆ ಮೇರೆಗೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಮೇಲಿನ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗಳನ್ನು 1992 ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದೆ.

ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ಹಲವಾರು ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ನಿಷೇಧ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು 1986 ರ ಅನುಬಂಧ 3 ರ ಅನ್ವಯ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 2 ಭಾಗಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಅ ಹಾಗೂ ಬ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಮತ್ತು ಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಭಾಗ– ಅ

ಉದ್ಯೋಗಗಳು :

೧. ರೈಲುಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ , ಸರಕುಗಳ ಅಥವಾ ಅಂಚೆಯ ಸಾಗಾಣಿಕೆ.

೨. ರೈಲ್ವೆ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲು ಆಯುವುದು , ಬೂದಿಗುಂಡಿಯನ್ನು ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು.

೩. ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಊಟ ತಿಂಡಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು, ಒಂದು ಪ್ಲಾಟ್ ಫಾರ್ಮ್‌ನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರ್ಮ್‌ಗೆ ಅಥವಾ ಚಲಿಸುವ ರೈಲುಗಾಡಿಯ ಒಳಗಡೆ ಅಥವಾ ಹೊರಗಡೆ ಓಡಾಡಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಉದ್ಯೋಗದಾತನನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ.

೪. ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡದ ಕಾಮಗಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು, ಒಂದು ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರ್ಮ್‌ನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರ್ಮ್‌ಗೆ ಅಥವಾ ಚಲಿಸುವ ರೈಲುಗಾಡಿಯ

ಒಳಗಡೆ ಅಥವಾ ಹೊರಗಡೆ ಓಡಾಡಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಉದ್ಯೋಗದಾತನನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ.

೫. ಯಾವುದೇ ಬಂದರಿನ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದರು ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ.

೬. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಪರವಾನಗಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಿಡಿಮದ್ದು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಪಟಾಕಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲಸಗಳು.

೭. ಕಸಾಯಿಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ/ಪ್ರಾಣಿವಧೆ ನಡೆಸುವ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ.

೮. ಮೋಟಾರುವಾಹನಗಳ ವರ್ಕ್‌ಷಾಪ್ ಹಾಗೂ ಗ್ಯಾರೇಜುಗಳಲ್ಲಿ.

೯. ಬೆಂಕಿ ಮುಂತಾದ ಕುಲುಮೆಕೆಲಸದಲ್ಲಿ.

೧೦.ವಿಷವಸ್ತುಗಳ ಅಥವಾ ಉರಿಯುವ ವಸ್ತುಗಳ ಅಥವಾ ಸ್ಫೋಟಕ ವಸ್ತುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ.

೧೧.ಕೈಮಗ್ಗ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯುತ್ ಚಾಲಿತ ಮಗ್ಗದ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ.

೧೨.ಗಣಿಗಳು (ಭೂಮಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ನೀರಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ) ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ.

೧೩.ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಫೈಬರ್ ಗ್ಲಾಸ್ ವರ್ಕ್‌ಷಾಪ್‌ಗಳಲ್ಲಿ.

ಭಾಗ-ಬ

ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು :

೧. ಬೀಡಿಕಟ್ಟುವಿಕೆ.

೨. ಕಾರ್ಪೆಟ್ ಹೆಣಿಗೆ.

೩. ಸಿಮೆಂಟ್ ತಯಾರಿಕೆ, ಅದನ್ನು ಚೀಲಕ್ಕೆ ತುಂಬುವುದನ್ನು ಸೇರಿದಂತೆ.

೪. ಸ್ಫೋಟಕ, ಸಿಡಿಮದ್ದು ಹಾಗೂ ಬೆಂಕಿಪೊಟ್ಟಣ ತಯಾರಿ.

೫. ಬಟ್ಟೆಯ ಮೇಲಿನ ಮುದ್ರಣ, ಬಣ್ಣ ಹಾಕುವುದು ಮತ್ತು ಹೆಣಿಗೆ.

೬. ಅಭ್ರಕ ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಸೀಳುವುದು.

೭. ಶುದ್ಧ ಅರಗು ತಯಾರಿಕೆ.

೮. ಸಾಬೂನು ತಯಾರಿಕೆ.

೯. ಚರ್ಮ ಹದ ಮಾಡುವುದು.

೧೦. ಉಣ್ಣೆ ಹದ ಮಾಡುವುದು.

೧೧. ಕಟ್ಟಡ ಕಟ್ಟುವುದು ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ.

೧೨. ಹರಳಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ತಯಾರಿಕೆ.

೧೩. ಬಳಪದ ಪೆನ್ಸಿಲ್ಲುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ (ಪ್ಯಾಕ್ ಮಾಡುವುದು ಸೇರಿದಂತೆ).

೧೪. ವಿಷಯುಕ್ತ ಲೋಹಗಳು ಮತ್ತು ವಿಷಯುಕ್ತ ವಸ್ತುಗಳಾದ ಸೀಸ, ಪಾದರಸ, ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್, ಕ್ರೋಮಿಯಂ, ಕ್ಯಾಡ್ಮಿಯಂ, ಬೆನ್‌ಝೀನ್, ಕೀಟನಾಶಕಗಳು ಮತ್ತು ಕಲ್ನಾರುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು.

೧೫. ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1948 (1948-63)ರ ಅನುಬಂಧ 2(cb) ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗಿರುವ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅನುಬಂಧ 87 ರ ಅನ್ವಯ ರೂಪಿಸಲಾಗಿರುವ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳು.

೧೬. ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1948 (1948-63)ರ ಅನುಬಂಧ 2 (k) ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ.

೧೭. ಗೇರು ಹಣ್ಣಿನಿಂದ ಬೀಜ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವಿಕೆ, ಗೇರು ಬೀಜದ ಸಿಪ್ಪೆ ಸುಲಿಯುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕರಣೆ.

೧೮. ಅಗರಬತ್ತಿ ತಯಾರಿಕೆ.

೧೯. ಎಲೆಕ್ಟ್ರಾನಿಕ್ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಸುಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳು.

೨೦. ಬೆಸುಗೆ, ಲೇತ್ ಕೆಲಸ, ನೆಗ್ಗಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಬಣ್ಣ ಬಳಿಯುವಂತಹ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇತರ ಕೆಲಸಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಮೋಟಾರು ವಾಹನಗಳ ದುರಸ್ತಿ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಹಣೆ.

೨೧. ಇಟ್ಟಿಗೆ ಗೂಡು ಹಾಗೂ ಮಾಡಿನ ಹೆಂಚು ನಿರ್ಮಾಣ ಘಟಕಗಳು.

೨೨. ಹತ್ತಿ ಬೀಜ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಮತ್ತು ಒಳ ಉಡುಪುಗಳಂತಹ ಸರಕುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ.

೨೩. ಶುದ್ಧಿಕಾರಕ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ತಯಾರಿಕೆ.

೨೪. ಫೇಬ್ರಿಕೇಷನ್ ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳು (ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣವಲ್ಲದ).

೨೫. ರತ್ನಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಮೆರಗು ನೀಡುವುದು.

೨೬. ಕ್ರೋಮೈಟ್ ಹಾಗೂ ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್ ಅದಿರುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ.

೨೭. ಸೆಣಬು ನೇಯ್ಗೆಯ ಉತ್ಪನ್ನ ಹಾಗೂ ತೆಂಗಿನ ನಾರಿನ ತಯಾರಿಕೆ.

೨೮. ಸುಣ್ಣದ ಕಲ್ಲಿನ ಆವಿಗೆ ಹಾಗೂ ತೆಂಗಿನ ನಾರಿನ ತಯಾರಿಕೆ.

೨೯. ಬೀಗದ ತಯಾರಿಕೆ.

೩೦. ಸೀಸಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವಂತಹ ತಯಾರಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು – ಪ್ರಥಮ ಹಾಗೂ ದ್ವಿತಿಯ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಹ ಕರಗಿಸಿ ಅದಿರು ತೆಗೆಯುವುದು, ಸೀಸದ ಬೆಸುಗೆ ಹಾಗೂ ಕತ್ತರಿಸುವಿಕೆ. ಬಣ್ಣ ಲೇಪಿತ ಲೋಹದ ನಿರ್ಮಾಣ, ಆರ್ಗ್ಯನಿಕ್ ಸಿಲಿಕೇಟ್, ಪಾಲಿವಿನೈಲ್ ಕ್ಲೋರೈಡ್‌ನ ಬೆಸುಗೆ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯುಲ್ಲೇಪನ, ಹರಳು ಗಾಜಿನ ಮುದ್ದೆಯ ಮಿಶ್ರಣ ಮಾಡುವುದು (ಕೈಯಲ್ಲಿ), ಸೀಸದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಕೆರೆದು ತೆಗೆಯುವುದು, ಬಣ್ಣ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸೀಸವನ್ನು ಸುಡುವುದು ಸೀಸದ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ, ಸೀಸದ ಪೈಪುಗಳ ಕೆಲಸ, ಕೇಬಲ್ ಮಾಡುವುದು, ವೈರಿಂಗ್ ಪೇಟೆಂಟಿಂಗ್, ಸೀಸದ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯುವುದು, ಮುದ್ರಾಣಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೀಸದ ಮೊಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು, ಕಾರಿನ ಬಿಡಿ ಭಾಗಗಳ ಜೋಡಣೆ, ಗುಂಡು ತಯಾರಿಕೆ, ಗಾಜಿನ ವಸ್ತುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಉಬ್ಬಿಸುವಿಕೆ.

೩೧. ಸಿಮೆಂಟಿನ ಕೊಳವೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಸಿಮೆಂಟಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಂಬಂಧಿತ ಕೆಲಸಗಳು.

೩೨. ಗಾಜಿನ ತಯಾರಿಕೆ, ಬಳೆಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಗಾಜಿನ ವಸ್ತುಗಳು, ಫ್ಲೋರೋಸೆಂಟ್ ಟ್ಯೂಬುಗಳು, ಬಲ್ಬ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ಇಂತಹುದೇ ಇನ್ನಿತರ ಗಾಜಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು.

೩೩. ಬಣ್ಣಗಳ ಮತ್ತು ಬಣ್ಣದ ವಸ್ತುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ.

೩೪. ಕೀಟನಾಶಕಗಳ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಅಥವಾ ನಿರ್ವಹಣೆ.

೩೫. ತುಕ್ಕು ಹಿಡಿಯುವ ಹಾಗೂ ವಿಷಕಾರಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಹಣೆ.

೩೬. ಉರಿಯುವ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆ.

೩೭. ಸಿಂಥೆಟಿಕ್ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳು, ರಸಾಯನಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಹಾಗೂ ಚರ್ಮದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಡ್ಡಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಆಟೋಟದ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ.

೩೮. ಫೈಬರ್ ಗ್ಲಾಸ್ ಮತ್ತು ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್‌ನ ಎರಕ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕರಣೆ.

೩೯. ತೈಲ ಸುರಿಯುವಿಕೆ ಮತ್ತು ತೈಲ ಶುದ್ಧಿಕರಣಾಗಾರ.

೪೦. ಕಾಗದದ ತಯಾರಿಕೆ.

೪೧. ಕುಂಬಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಿರ್‍ಯಾಮಿಕ್ ಉದ್ಯಮ.

೪೨. ಹೊಳಪು ನೀಡುವುದು, ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಬೆಸುಗೆ ಹಾಕುವುದು ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧದ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಸರಕುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ.

೪೩. ಟ್ರ್ಯಾಕ್ಟರುಗಳು, ಒಕ್ಕುವ ಹಾಗೂ ಕೊಯ್ಲಿನ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ನಡೆಸುವ ವ್ಯವಸಾಯದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಹಾಗೂ ಹುಲ್ಲು ಅಥವಾ ದಂಟು ಕತ್ತರಿಸುವುದು.

೪೪. ಮರದ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು.

೪೫. ರೇಷ್ಮೆ ಸಂಸ್ಕರಣೆ.

೪೬. ಚರ್ಮದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗಾಗಿ ಚರ್ಮ ಸುಲಿಯುವಿಕೆ, ಬಣ್ಣ ನೀಡುವಿಕೆಯ ಕೆಲಸಗಳು.

೪೭. ಕಲ್ಲು ಒಡೆಯುವುದು ಹಾಗೂ ಜಲ್ಲಿ ಒಡೆಯುವುದು.

೪೮. ತಂಬಾಕು ತಯಾರಿಕೆ, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು ಪಟ್ಟೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕು ಸೊಪ್ಪಿನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸೇರಿದಂತೆ ತಂಬಾಕು ಸಂಸ್ಕರಣೆ.

೪೯. ಟಯರ್ ತಯಾರಿಕೆ, ದುರಸ್ತಿ, ರಿಟ್ರೇಡಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಫೈಟ್ ಸಂಸ್ಕರಣೆ.

೫೦. ಪಾತ್ರೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಹೊಳಪು ನೀಡುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಲೋಹಕ್ಕೆ ಮೆರಗು ನೀಡುವಿಕೆ.

೫೧. ವಜ್ರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಹೊಳಪು ನೀಡುವುದು.

೫೨. ಗಣಿಗಳಿಂದ ಬಳಪ ತೆಗೆಯುವುದು.

೫೩. ಲೋಹಗಳಿಗೆ ಸಾಣೆ ಹಿಡಿಯುವುದು ಅಥವಾ ಮೆರಗು ನೀಡುವುದು.

೫೪. ಚೆಂದಿ ಆಯುವುದು ಮತ್ತು ಬೀದಿ ಗುಡಿಸುವುದು.

ಈ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಎಲ್ಲಾ **(ಭಾಗ-ಅ ಮತ್ತು ಭಾಗ-ಬ)** ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಯುವುದನ್ನು ನೀಷೆಧಿಸಿದೆ.

ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸಹ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿವರಿಸಬಹುದು.

1950 ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು :

ಸಂವಿಧಾನ ಪರಿಚ್ಛೇದ 21 : ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ, ನಾಗರೀಕರಿಗೆ ಬದುಕುವ ಹಕ್ಕು ನೀಡಬೇಕು.

ಸಂವಿಧಾನ ಪರಿಚ್ಛೇದ 21A : 6 ರಿಂದ 14 ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕು.

ಸಂವಿಧಾನ ಪರಿಚ್ಛೇದ 24 : 14 ವರ್ಷದ ಒಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದುಡಿಸುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಂವಿಧಾನ ಪರಿಚ್ಛೇದ 39EF : ಪೋಷಕರು ಕುಟುಂಬ ನಡೆಸಲು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಳಸಬಾರದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವರ ಬಾಲ್ಯ, ಆರೋಗ್ಯ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಘನತೆ ಮತ್ತು ಯೌವನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು, ಅವರನ್ನು ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿಸಬೇಕು.

ಸಂವಿಧಾನ ಪರಿಚ್ಛೇದ 45 : ಉಚಿತ ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಈ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವಿಗೂ 14 ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಬೇಕು.

ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳು :

ಅ. ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಕಾಯ್ದೆ :

ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅನ್ವಯ 12 ವರ್ಷ ಪ್ರಾಯವಾಗುವ ಯಾವನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಗುವೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ. 7 ವರ್ಷ ಪ್ರಾಯವಾಗಿರದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ. ದುಡಿಮೆಯ ಅವಧಿ 9 ಗಂಟೆಗೆ ಸೀಮಿತ ಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಂತರ ಮತ್ತು ರಜೆಯ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರ 1891 ರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ವಯೋಮಿತಿ 9 ವರ್ಷಗಳಿಗೂ , 1922 ರಲ್ಲಿ 12 ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಏರಿಸಲಾಯಿತು. ದುಡಿಯುವ ಅವಧಿ 7 ಗಂಟೆಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಆ. 1923ರ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಹಡಗಿನ ಕಾಯ್ದೆ :

ಇದರ ಅನ್ವಯ 14 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿರುವ ಮಗುವನ್ನು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಂದರುಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ವಿದೇಶಿ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ. ದೇಹದಾರ್ಢ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಯುವಕನು ಮಾತ್ರ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಹುದು.

ಇ. ಮಕ್ಕಳ ಶಾಸನ -1933 :

ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು 15 ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಾಲಕನೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದೆ. ತಂದೆ–ತಾಯಿಯರು, ಇಲ್ಲವೇ ಪೋಷಕರು ಹಣ ಪಡೆದು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒತ್ತೆ ಇಡುವುದನ್ನು ಈ ಶಾಸನ ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಜೀತ ಪದ್ಧತಿಯ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೭೬ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ. 1938ರ ಪ್ರಕಾರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಯ್ದೆ :

ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು 15 ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರಯಾಣಿಕರನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ, ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ, ರೈಲ್ವೆ ಮತ್ತು ಬಂದರುಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಯ್ದೆ 1939, 1948, 1949, 1950, 1951, 1978 ಹಾಗೂ 1985 ರಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ. ಇದರನ್ವಯ 14 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೀಡಿ, ಜಮಾಖಾನೆ, ಸಿಮೆಂಟು ಉದ್ಯಮ, ಬೆಂಕಿಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡುವ, ಪಟಾಕಿ ತಯಾರಿಸುವ, ಅಭ್ರಕ ಹಾಗೂ ಅರಗಿನಂತಹ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಇದು ದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಉ. ಭಾರತೀಯ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಕಾಯ್ದೆ - 1948 :

ಈ ಕಾಯ್ದೆ 15 ರಿಂದ 18 ರ ಒಳಗೆ ಇರುವ ವಯಸ್ಸಿನವರನ್ನು ಕಿಶೋರ ಎಂದು, 15 ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿರುವವರನ್ನು ಮಗುವೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರನ್ವಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು

ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ದುಡಿಮೆಯ ಅವಧಿಯನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಾರಾಂತ್ಯದ ರಜೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿದೆ. ಮಕ್ಕಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಅವಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ಊ. 1951 ರ ತೋಟಗಳ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಕಾಯ್ದೆ :

ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಪ್ರಕಾರ ೧೨ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಯಾವ ಮಗುವು ತೋಟದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಇದು ಟೀ, ಕಾಫಿ, ರಬ್ಬರ್, ಏಲಕ್ಕಿ ತೋಟಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅರ್ಹ ವೈದ್ಯರಿಂದ ದೇಹದಾರ್ಢ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ ಪಡೆಯದೆ ತೋಟಗಾರಿಕೆಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ.

ಋ. ಗಣಿ ಕಾಯ್ದೆ - 1952 :

ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಪ್ರಕಾರ 15 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರುವ ಮಗು ಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಮಗು ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಖನನ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಭೂಮಿಯ ಒಳಗಡೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಅರ್ಹ ವೈದ್ಯರಿಂದ ದೇಹದಾರ್ಢ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ನಾಲ್ಕುವರೆ ಗಂಟೆಗಳ ಸತತ ಕೆಲಸದ ನಂತರ ಅರ್ಧ ಗಂಟೆಗಳ ವಿರಾಮವಿರಬೇಕು. ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಅವಧಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದು.

ಎ. ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಶಾಸನ -1986 :

ಇದು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಹಾಗೂ ನಿಷೇಧಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದ ಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ಇದು 14 ವರ್ಷದ ಒಳಗಡೆಯಿರುವ ಮಗುವನ್ನು ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ, ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಮನೋರಂಜನೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

೧. ಸಂವಿಧಾನದ 24ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಪ್ರಕಾರ 14 ವರ್ಷದ ಒಳಗೆ ಇರುವ ಯಾವುದೇ ಮಗುವನ್ನು ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾದ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಾಗಲಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ.

೨. ಸಂವಿಧಾನದ ಪರಿಚ್ಛೇದ 39(F) ಪ್ರಕಾರ ಮಗುವಿನ ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಯೌವನ ಎರಡನ್ನೂ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ನೈತಿಕವಾಗಿ ಭೌತಿಕವಾಗಿ ತೊರೆಯುವಿಕೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

೩. ಸಂವಿಧಾನದ ಪರಿಚ್ಛೇದ 45ರ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರ ಪ್ರತಿ ಮಗುವಿಗೂ 14 ವರ್ಷವಾಗುವವರೆಗೂ ಮುಕ್ತ ಹಾಗೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

1996 ಡಿಸೆಂಬರ್ 10 ರ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ತೀರ್ಪು :

ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಶಿವಕಾಶಿಯ ಬೆಂಕಿ ಪೊಟ್ಟಣ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ 40 ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಂಜೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಟ್ರಕ್ ಅಪಘಾತಕ್ಕೀಡಾಯಿತು. ಈ ದುರ್ಘಟನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಹಿರಿಯ ಅನುಭವಿ ವಕೀಲರಾದ ಶ್ರೀ ಎಂ.ಸಿ.ಮೆಹತಾ ಅವರು ತಮಿಳುನಾಡು ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಮೊಕದ್ದಮೆ ಹೂಡಿದರು. (ರಿಟ್ ಅರ್ಜಿ– ನಂ. 465-1986) ಸುಮಾರು 10 ವರ್ಷಗಳ ವಾದ ವಿವಾದದ ನಂತರ ಡಿಸೆಂಬರ್ 10, 1996 ರಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ತೀರ್ಪು ನೀಡಿತು. ಅದರ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

- ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಪುನರ್ವಸತಿ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣನಿಧಿ ಸ್ಥಾಪನೆ.
- 14 ವರ್ಷದ ಒಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದುಡಿಸುವುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಒಂದು ವೇಳೆ ದುಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮಾಲೀಕರು ರೂ. 20,000 ದಂಡವನ್ನು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕನ/ಳ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ತೆರಬೇಕು.

- ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರವು ರೂ. 5,000 ದಂಡ ತೆರಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ರೂ. 5,000 ದಂಡ ತೆರಲು ಆಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ಆ ಕುಟುಂಬದ ಒಬ್ಬ ನಿರುದ್ಯೋಗಿ ಪ್ರೌಢನಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ನೀಡಬೇಕು.
- ಒಟ್ಟು ರೂ. **20,000** ಅಥವಾ **25,000** ವನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಲ್ಯಾಣನಿಧಿ ಯಲ್ಲಿ ಠೇವಣಿ ಇಟ್ಟು ಅದರ ಬಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಬೇಕು.
- ಪುನರ್ವಸತಿ ಮಾಡಿದ ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿದೆ.

1997, ಜೂನ್ 6 ರ ಕರ್ನಾಟಕ ಹೈಕೋರ್ಟು ತೀರ್ಪು :

1996 ಡಿಸೆಂಬರ್ 30 ರಂದು CACL-K ಸಂಘಟಿಸಿದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಫಿರ್ಯಾದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಕೀಲರೊಬ್ಬರು ಕರ್ನಾಟಕ ಹೈ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮೊಕದ್ದಮೆ ಹೂಡಿದರು. ನಂತರ CACL-K ಗೆ ಈ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಹೈ ಕೋರ್ಟು ಆದೇಶಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ, ಸುಮಾರು 6 ತಿಂಗಳ ಕಾಲ CBCL-K ಫಿರ್ಯಾದಿನಲ್ಲಿ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರ, ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ ನಂತರ ದಿನಾಂಕ 6-6-1997 ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಹೈ ಕೋರ್ಟು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ತೀರ್ಪು ನೀಡಿತು. ಅದರ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

- 10 ವರ್ಷದ ಒಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಮಗುವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ದುಡಿಸುವುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಿದೆ.
- ರೇಷ್ಮೆ ಮತ್ತು ಹತ್ತಿ ಉದ್ಯಮಗಳು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.
- 14 ವರ್ಷದ ಒಳಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳು ಮುಖ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿಕಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು.
- ತಕ್ಷಣ ರೇಷ್ಮೆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಿ ಅವರ ಪುನರ್ವಸತಿಗೆ ಕಾರ್ಮಿಕ ಇಲಾಖೆ ಮುಂದಿನ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು.

- ಮನೆ ಬಿಟ್ಟ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಬೀದಿ ಮಕ್ಕಳು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿರದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ, ಪುನರ್ವಸತಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತನ್ನದೇ ರೀತಿಯ ಹಲವಾರು ಕಾನೂನು ಕ್ರಮಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂವಿಧಾನ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವು ಕೇವಲ ಕಾನೂನುಗಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿರುವುದು ವಿಪರ್ಯಾಸ. ಇದರ ಅನುಷ್ಠಾನ ಕಾರ್ಯಗತವಾಗಲು ಸರ್ಕಾರಗಳು ಕಠಿಣ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

3.3. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪಾತ್ರ

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರತವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಡಾನ್ ಬಾಸ್ಕೋಕಿ ಸಂಸ್ಥೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಘಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಕಿ ಸಹ ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮೀಸಲಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಘವಿನಾಯಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಕಿ ಸಹ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಶಾಲೆಗಳ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ವೆಂದರೆ ಮಕ್ಕಳ ಸಮಗ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಆಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನಾವು ನೋಡಬಹುದು.

- 6 ವರ್ಷದ ಕೆಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪೌಷ್ಠಿಕಾಂಶ ಆಹಾರವನ್ನು ನೀಡುವುದು.
- 14 ವರ್ಷದ ಕೆಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು.
- 14 ವರ್ಷದ ಕೆಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವುದು.
- ಎಲ್ಲಾ 14 ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

* ೧೦ನೇ ತರಗತಿ ತನಕ ಯಾವುದೇ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆ ಬಿಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.
* ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು.
* ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡುವುದು.
* ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಪಾಠ ಮಾಡುವುದು.
* ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಋಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕುಗಳಕಿ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದು.
* ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ರಹಿತ ಗ್ರಾಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು.

ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಪಾತ್ರ :

* ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ 14 ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನೋಡುವುದು.
* ಶಿಕ್ಷಣದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.
* 10ನೇ ತರಗತಿವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆ ಬಿಡದಂತೆ ಪಂಚಾಯತಿ ಸದಸ್ಯರು ಜವಾಬ್ದಾರಿ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.
* ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟ ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ, ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ದತಿ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ಅವರ ಬಿಡುಗಡೆ ಮತ್ತು ಶಾಲಾ ದಾಖಲಾತಿ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವುದು.
* ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ರಹಿತ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು.

ಸಲಹೆಗಳು :

ದುಡಿಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಸಮಸ್ಯೆ ನಿವಾರಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಕಾನೂನು ಕ್ರಮ ಮತ್ತು ನಿವಾರಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಇನ್ನೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಕೆಲವು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಬಹುದು.

* ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ನಿವಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟು ನಿಟ್ಟಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ದಂಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗಬೇಕು.

- ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರು ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಕಾನೂನುಗಳ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸಬೇಕು. ಉಚಿತ ಕಾನೂನು ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಗಳು, ಕಾನೂನು ಆಂದೋಲನ ಮತ್ತು ಜನತಾ ಅದಾಲತ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.
- ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಿ ಖಚಿತ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.
- ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರಗಳ ಬಡಜನರ ಆರ್ಥಿಕ ಪುಷ್ಟೀಕರಣ ಕಾರ್ಯವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ಆದಾಯವನ್ನು ಕೂಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಉತ್ತಮ ಪಡಿಸಬೇಕು.
- ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸುವುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಷೇಧಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಆದಾಯದ ನಷ್ಟವನ್ನು ತುಂಬಲು ಪ್ರತಿ ಕುಟುಂಬದ ವಯಸ್ಕನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ಒದಗಿಸುವುದು ತುಂಬಾ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಸಲಹೆ.
- ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಕನಿಷ್ಠ ವಯೋಮಿತಿಯನ್ನು ಕೃಷಿ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.
- ಮಕ್ಕಳ ಖಚಿತ ವಯಸ್ಸನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಜನನ ನೋಂದಣಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿ ವ್ಯಾಪಕ ಗೊಳಿಸಬೇಕು.
- ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಬೇಕು.
- ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಪೋಲೀಸ್ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಿಗೆ ದಂಡ ವಿಧಿಸುವಂತಹ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಬೇಕು.
- ಬಾಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಮಾನವ ಹಕ್ಕು ಆಯೋಗದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಬೇಕು.

ತಂದೆ ತಾಯಿಂದಿರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಿ ಅವರ ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರೆ ಆಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ದೂಡದೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಈ

[illegible]

ಸಮಸ್ಯೆಯ ಅತಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಪಾಲ್ ಡೌಗ್ಲಸ್ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ – 6

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವಯೋಮಾನ ಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿನ ಮಕ್ಕಳು

ವರ್ಷ	ವಯಸ್ಸಿನ ಗುಂಪು	ವಯಸ್ಸಿನ ಗುಂಪು	ವಯಸ್ಸಿನ ಗುಂಪು	ಒಟ್ಟು ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ (ಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ.)
	0 - 4	5 - 9	10 - 14	
1981	8.3(31.6%)	9.4(35.7%)	8.6(32.7%)	26.3
1991	11.0(35.7%)	10.4(34.3%)	9.5(30.0%)	30.8
2001	11.4(34.2%)	11.1(33.3%)	10.8(32.5%)	33.3

ಅಧ್ಯಾಯ ನಾಲ್ಕು
ಸಮಾರೋಪ

ಅಧ್ಯಾಯ – ನಾಲ್ಕು

ಸಮಾರೋಪ

ಉಪಸಂಹಾರ

ಇಂದಿನ ಮಕ್ಕಳೇ ನಾಳಿನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಎಂಬ ಮಾತು ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಜವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮಕ್ಕಳ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸುವುದು ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಮುನ್ನಡೆದಿದ್ದೇವೆ ಎನ್ನುವ ನಾವು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯ ನಿವಾರಣೆಯತ್ತ ಸೋತಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ.

ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಯು ದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕ ಹಾಗೂ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸವಾಲೆನಿಸಿದೆ. ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಬಡತನ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಮಾಜಿಕ – ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದು ಸಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವೆನಿಸಿದೆ.

ಮೊದಲು ನಾವು ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೂಲ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕುಶವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನಿವಾರಣೆಯತ್ತ ನಡೆಯಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ಅಂಶ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಮೂಲ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಊಟ, ವಸತಿ, ಬಟ್ಟೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ್ದೆ ಆದರೆ ಮಕ್ಕಳು ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಒದಗದು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ತರಬೇತಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ತತ್‌ಕ್ಷಣದ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯ ಪ್ರಕರಣಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು, ಮಕ್ಕಳು ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಕಾರ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ (ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಪಾಯಕರ

ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದು, ತತ್‌ಕ್ಷಣದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಬಹುದು.

ದೀರ್ಘ ಕಾಲಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನವುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಬಡತನವು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಹಾಗೂ ಪ್ರಬಲ ಕಾರಣವೆನಿಸುವುದರಿಂದ, ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಮತ್ತು ಬಡತನವನ್ನು ಮಿತಿಗೊಳಿಸುವ ಸಂಬಂಧಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಒತ್ತಡವು ಮೂಲ ಕಾರಣವೆನಿಸಿದರೂ, ಪೋಷಕರು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಡವರ್ಗ ಗಳಲ್ಲಿನ ಪೋಷಕರು, ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದೇ ಇರುವ ಕಾರಣ, ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ ಮುಂದುವರೆಯಲು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವೆನಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೋಷಕರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಚೋದಿಸಬಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕು.

ಮಕ್ಕಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿನ್ನೆಗಿಂತ ಇಂದು ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಕ್ಕಳು ಪೋಷಕರಿಂದ, ಸಹವರ್ತಿಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಸ್ವತಃ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಕಡುದಿಮೆಯೇ ನಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಕಿ ಎಂತಲೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದಿಡೀರನೇ ಕಾನೂನು ಜಾರಿ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರನ್ನು ಹಸಿವಿನಡೆಗೆ ತಳ್ಳಿದಂತೆ ಎಂದು ಅವರೇ ಹೇಳತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲಾಗಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶದ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಜೆಯು ಟೊಂಕ ಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಸಂಸಾರದ ಆರ್ಥಿಕ ಹೊರೆ ಹೇರುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಕೆಲಸ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಈ ರೀತಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹಿರಿಯರು ಸೇರಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಬೇಕು.

ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯು ಮಕ್ಕಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕೆಲವು ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಮನೋರಂಜನೆ, ಪೌಷ್ಠಿಕ ಆಹಾರ ಸೌಲಭ್ಯ ನೀಡುವುದಾಗಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ತೋರಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಸೌಹಾರ್ದತೆ ಮೂಡಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಅವರನ್ನು ದುಡಿತದಿಂದ

ತಪ್ಪಿಸಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬೇಕು. ಖಾಸಗಿ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದರಿಂದ ಸಮಾಜದ ಮೇಲಾಗುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮೂಹ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮೂಲಕ, ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಚಾರ ಕೊಡಬೇಕು. ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಮನವೊಲಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಕುಟುಂಬ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ಕೊಡಬೇಕು. ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನೂ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯ.

ಒಂದು ಅಂದಾಜಿನ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಕೋಟಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಶೇ.೨೦ ರಷ್ಟಿದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಮಾರು 12 ರಿಂದ 15 ಸಾವಿರ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಅಪಾಯಕಾರಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು 30 ರಿಂದ 40 ಸಾವಿರ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಅಪಾಯಕಾರಿ ಅಲ್ಲದ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತವು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ದೇಶ. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಇಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳು ಕಾಣೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೫ ಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳು ಪತ್ತೆಯಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನ ಒಬ್ಬ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದುರ್ಮರಣಕ್ಕೀಡಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ, ಬಂಡವಾಳ ಶಾಹಿಗಳ ದುರಾಸೆ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತೆಯಿಂದ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ ಇನ್ನೂ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ.

1993 ರಿಂದ ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೂ ಸರ್ಕಾರ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಕಾಯಿದೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತೆ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಜಾರಿ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಸೋತಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ 2002 ರಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆ ಆರಂಭಿಸಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು 2007 ರ ಒಳಗಾಗಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಮುಕ್ತ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿತ್ತು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಯೋಜನೆಯ ಮೂಲ

ಉದ್ದೇಶವೇ ವಿಫಲವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪುನಃ 2012 ರವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಐ.ಎಲ್.ಒ. (ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ) ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಿ, ಅದನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಬದಲಾವಣೆ ಮೂಲಕ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದು, ಸ್ವ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಆದಾಯ ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ನೀತಿ ನಿರೂಪಣೆಗಳ ಗುರಿಯೊಂದಿಗೆ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಬೇಕು. ಭಾರತದಲ್ಲಂತೂ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಮೂಹ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮೂಖಾಂತರ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಚಾರ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ಶೋಷಣೆಯ ಬಗೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಿವು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ತಂದೆ-ತಾಯಿಂದಿರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದೆ ಆದರೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆಹರಿಸಬಹುದು.

ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನವಂಬರ್ 14 ರಂದು ಮಕ್ಕಳ ದಿನಾಚರಣೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅಂದು ಮಕ್ಕಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ, ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ದುಡಿಮೆಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಬೇಕು. ಈ ವಿಚಾರ ಕುರಿತು ಅಂದು ವಿಚಾರ ಸಂಕೀರ್ಣಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರು ಸಲಹೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರವಿಲ್ಲ.

<u>ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ನಾವೇನು ಮಾಡಬಹುದು</u>

- ಯಾವುದೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಸಬೇಡಿ , ದುಡಿತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಡಿ.
- ಪೋಷಕರೇ –ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿ – ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿರಿ.
- ಮಾಲೀಕರೇ – ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ.
- ಮಕ್ಕಳು ಫ್ಲೋಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಕಿ ಅಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಬೇಡಿ ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ.
- ಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಮೆ, ಹಿಂಸೆ, ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಲೈಂಗಿಕ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ವಿರೋಧಿಸಿ.
- 14 ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡಿ.
- ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕು, ಕಾನೂನು, ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡಿ.
- ಯಾವುದೇ ಮಗು ದುಡಿಯುವುದನ್ನು, ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಪುನರ್ವಸತಿಗೆ, ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿ, ಮಾಲೀಕರ ಮನಃ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ.

ಛಾಯಾ ಚಿತ್ರಗಳು

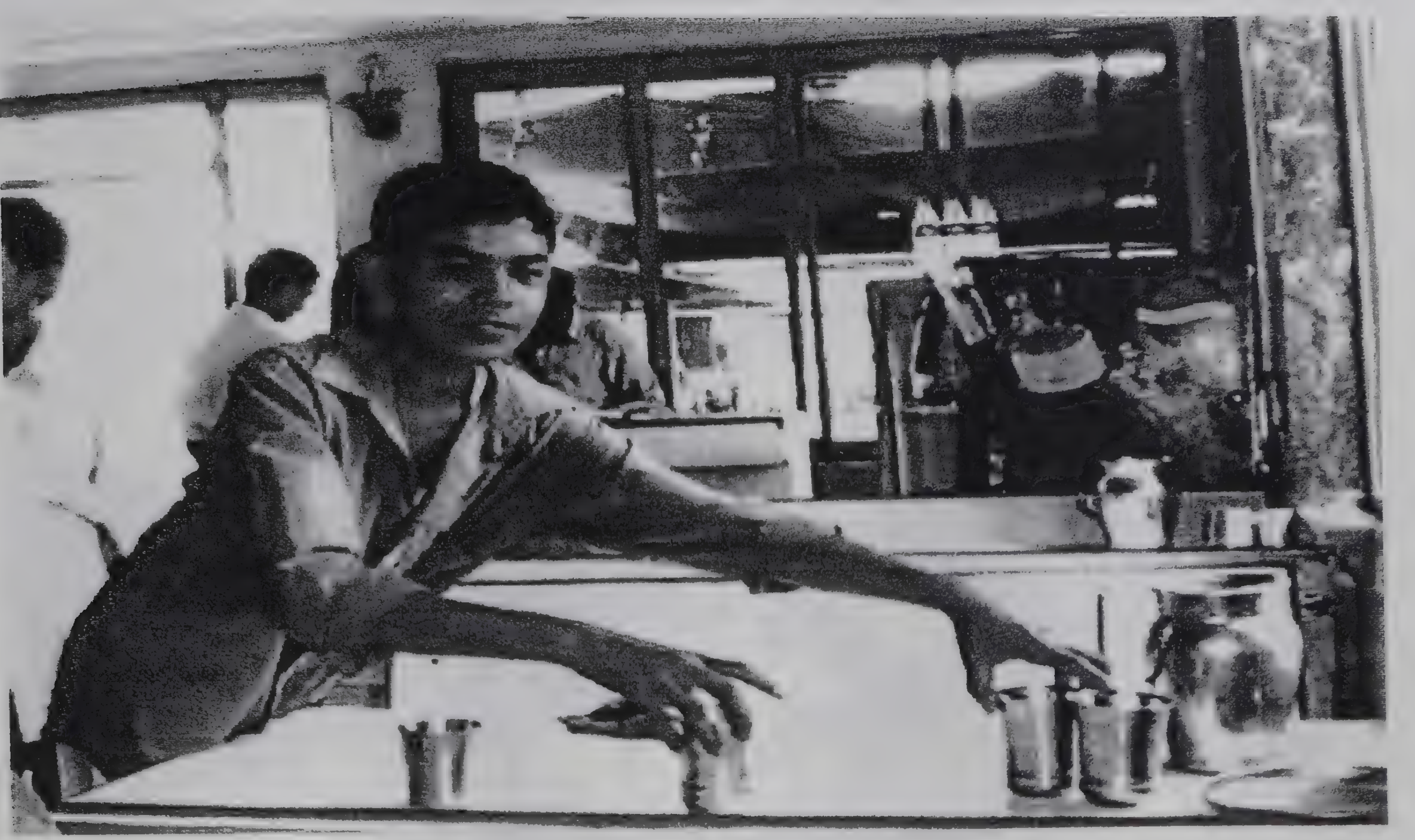
ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

ಪೆಟ್ರೋಲ್ ಬಂಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ

ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಶೇಂಗಾ ಬಿಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಕ್ಕಳು

ಹೋಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ

ದಿನಪತ್ರಿಕೆ ಮಾರುತ್ತಿರುವ ಮಕ್ಕಳು

ತಂದೆ ಜೊತೆ ಕಲ್ಲು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ

ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಹೊರುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ

ಇಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ

ಹೋಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೆ ತೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ

ಟೀ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ

ಗ್ಯಾರೇಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಕ್ಕಳು

ಪಾಪ್‌ಕಾರ್ನ್ ತಯಾರು ಮಾಡಿ ಮಾರುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕೀಯರು

ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಮಕ್ಕಳು

ಮನೆಗೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಬಾಲಕ

ಮೋಟರ್ ಗ್ಯಾರೇಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ

ಇಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕಿ

ಇಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಗಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಕ್ಕಳು

ಗ್ಯಾರೇಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ

ಮಜ್ಜಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಹಾಗೂ ಹಣ್ಣು ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಮಕ್ಕಳು

ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಮಕ್ಕಳು

ಚಿಂದಿ ಆಯುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ

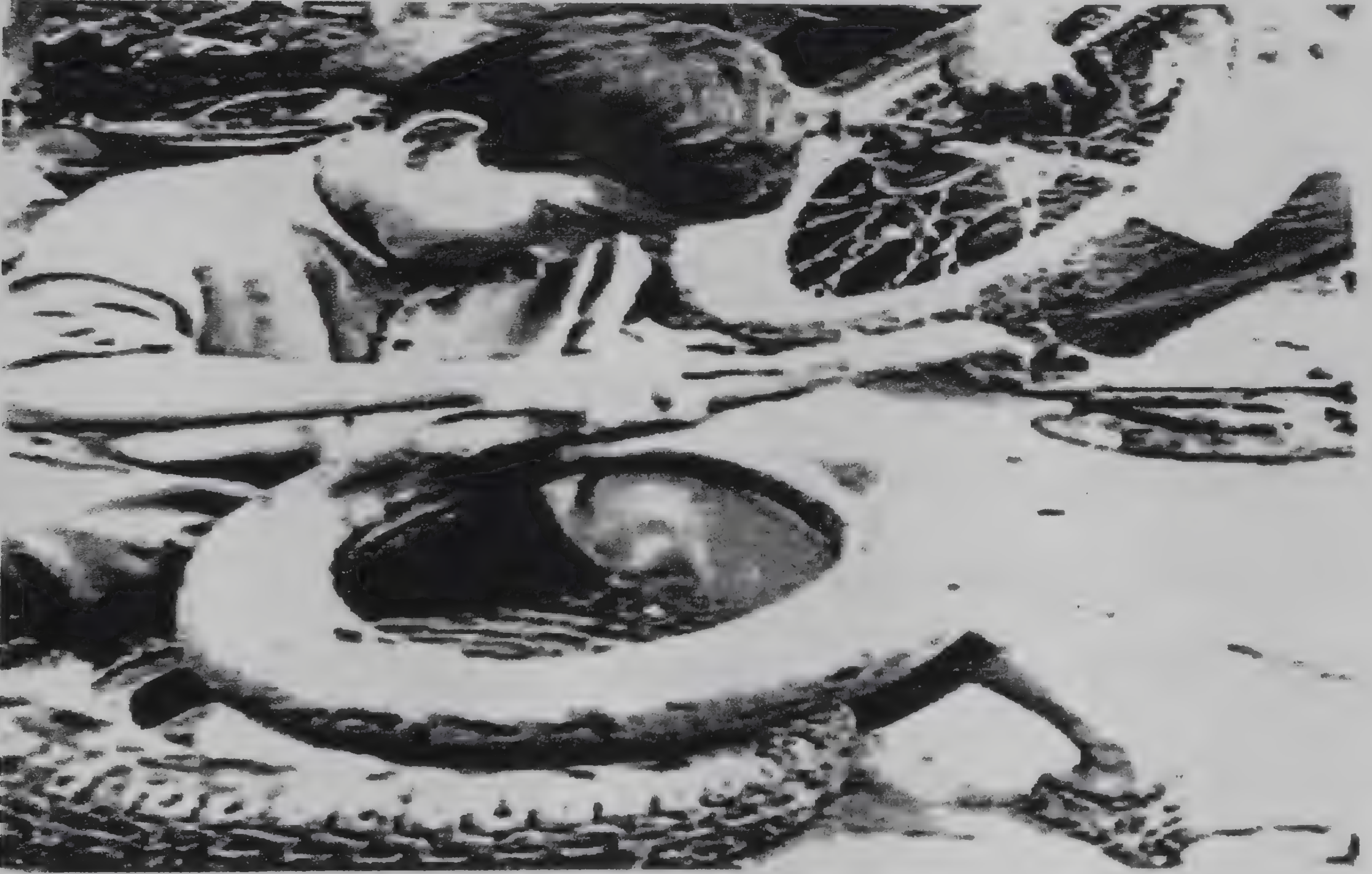
ಹೂ ಹಣ್ಣು ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಬಾಲಕಿ

ಒರಳು ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಬಾಲಕ

ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕಿ.

ಟಯರ್ ಪಂಚರ್ ಹಾಕುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕ.

* **ವಕ್ತೃ ವಿವರ :**

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ ಕೆಲವು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರ ವಿವರವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನೋಡಬಹುದು.

ವಕ್ತೃ ಸಂಖ್ಯೆ – 1.

ಹೆಸರು :	ರಾಮುಲು.
ವಯಸ್ಸು :	ಹನ್ನೆರಡು.
ಸ್ಥಳ :	ಕಮಲಾಪುರ.
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ :	ನಾಲ್ಕನೇ ತರಗತಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ.
ವೃತ್ತಿ :	ಬೂಟ್ ಪಾಲೀಶ್.
ದುಡಿಮೆಯ ಫಲ :	ದಿನಕ್ಕೆ 10 ರೂ. ಯಿಂದ 50 ರೂ.
ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ :	ಮೈತುಂಬಾ ಗಾಯಗಳು, ಪೌಷ್ಠಿಕಾಂಶದ ಕೊರತೆ, ಸೊರಗಿದ ದೇಹ ಇತ್ಯಾದಿ.
ಮಕ್ಕಳ ಇತರ ವಿವರ:	ಮುಂದೆ ಓದುವ ಆಸೆ ಇದ್ದರೂ ಮನೆಯವರ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ಬೂಟ್ ಪಾಲೀಶ್ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತ. ದುಡಿಮೆಯ ಪೂರ್ತಿ ಹಣವನ್ನು ಮಾಲೀಕರು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ಸಿಗುವುದು ಕೇವಲ 5 ರಿಂದ 6 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಮಾತ್ರ.

ವಕ್ತೃ ಸಂಖ್ಯೆ –2.

ಹೆಸರು :	ಮಹೇಶ.
ವಯಸ್ಸು :	ಹದಿಮೂರು.
ಸ್ಥಳ :	ಹೊಸಪೇಟೆ.
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ :	ಐದನೇ ತರಗತಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ.
ವೃತ್ತಿ :	ಹೋಟೆಲ್ ಟೇಬಲ್ ಕ್ಲೀನರ್.
ದುಡಿಮೆಯ ಫಲ :	ದಿನಕ್ಕೆ 30 ರಿಂದ 40 ರೂಪಾಯಿ.
ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ :	ಸೊರಗಿದ ದೇಹ, ಪೌಷ್ಠಿಕಾಂಶದ ಕೊರತೆ, ಒಡೆದ ಕೈ ಕಾಲುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ.
ಮಕ್ಕಳ ಇತರ ವಿವರ:	ಮುಂದೆ ಓದುವ ಆಸೆ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಕುಡಿತದ ಅಪ್ಪನಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕುಟುಂಬದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊರ ಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ದುಡಿದ ಪೂರ್ತಿ ಹಣವನ್ನು ಕುಟುಂಬ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ಅಮ್ಮನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ವಕ್ತೃ ಸಂಖ್ಯೆ – 3.

ಹೆಸರು :	ಯಮುನಪ್ಪ.
ವಯಸ್ಸು :	ಹನ್ನೆರಡು.
ಸ್ಥಳ :	ಮರಿಯಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ.
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ :	ಇಲ್ಲ.
ವೃತ್ತಿ :	ಕೂಲಿ ಕೆಲಸ.
ದುಡಿಮೆಯ ಫಲ :	ದಿನಕ್ಕೆ **40** ರಿಂದ **50** ರೂಪಾಯಿ.
ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ :	ವಿಪರೀತ ದುಶ್ಚಟಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಗುಣಮುಖ ವಾಗದ ಖಾಯಿಲೆಗಳು, ಪೌಷ್ಠಿಕಾಂಶದ ಕೊರತೆ ಇತ್ಯಾದಿ.
ಮಕ್ಕಳ ಇತರ ವಿವರ:	ದುಷ್ಟ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಅನೇಕ ದುಶ್ಚಟಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ದುಡಿದ ಅಷ್ಟೂ ಹಣವನ್ನು ತಾನೇ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಪೋಷಕರೂ ಸಹ ಇವನ ಕಡೆ ಗಮನ ಹರಿಸದಿರುವುದು ಸಹ ಇವನು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ವಕ್ತೃ ಸಂಖ್ಯೆ –4.

ಹೆಸರು :	ಕಾಜಾಸಾಬ್.
ವಯಸ್ಸು :	ಹದಿಮೂರು.
ಸ್ಥಳ :	ಹೊಸಪೇಟೆ.
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ :	ಮೂರನೇ ತರಗತಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ.
ವೃತ್ತಿ :	ಮೋಟಾರ್ ಗ್ಯಾರೇಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ.
ದುಡಿಮೆಯ ಫಲ :	ದಿನಕ್ಕೆ **40** ರಿಂದ **50** ರೂಪಾಯಿಗಳು.
ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ :	ಸೊರಗಿದ ದೇಹ, ಪೌಷ್ಠಿಕಾಂಶದ ಕೊರತೆ, ಒಡೆದ ಕೈ ಕಾಲುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ.
ಮಕ್ಕಳ ಇತರ ವಿವರ:	ಮುಂದೆ ಓದುವ ಆಸೆ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಬಡತನ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ. ದುಡಿದ ಅಷ್ಟೂ ಹಣವನ್ನು ಮನೆಯ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ಅಪ್ಪನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಇವನ ತಮ್ಮನೂ ಸಹ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ವಕ್ತೃ ಸಂಖ್ಯೆ –5

ಹೆಸರು :	ಹನುಮವ್ವ.
ವಯಸ್ಸು :	ಹದಿಮೂರು.
ಸ್ಥಳ :	ಮರಿಯಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ.
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ :	ಎರಡನೇ ತರಗತಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ.
ವೃತ್ತಿ :	ಕೂಲಿ ಕೆಲಸ.
ದುಡಿಮೆಯ ಫಲ :	ದಿನಕ್ಕೆ 30 ರಿಂದ 40 ರೂಪಾಯಿಗಳು.
ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ :	ಸೊರಗಿದ ದೇಹ, ಪೌಷ್ಠಿಕಾಂಶದ ಕೊರತೆ, ಒಡೆದ ಕೈ ಕಾಲುಗಳು, ಶ್ವಾಸಕೋಶದ ತೊಂದರೆ ಇತ್ಯಾದಿ.
ಮಕ್ಕಳ ಇತರ ವಿವರ:	ಮುಂದೆ ಓದುವ ಆಸೆ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಬಡತನ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಕೂಲಿಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ. ದುಡಿದ ಅಷ್ಟೂ ಹಣವನ್ನು ಮನೆಯ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ಅಮ್ಮನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಇವನ ತಮ್ಮನೂ ಸಹ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೂ ಇವಳ ಖರ್ಚನ್ನು ಸಹ ಅವಳೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ವಕ್ತೃ ಸಂಖ್ಯೆ –6

ಹೆಸರು :	ಅನಿತಾ.
ವಯಸ್ಸು :	ಹನ್ನೊಂದು.
ಸ್ಥಳ :	ಗಾಳೆಮ್ಮನಗುಡಿ.
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ :	ನಾಲ್ಕನೇ ತರಗತಿ
ವೃತ್ತಿ :	ಹೂ ಹಣ್ಣು ಮಾರುವುದು.
ದುಡಿಮೆಯ ಫಲ :	ದಿನಕ್ಕೆ 50 ರಿಂದ 60 ರೂಪಾಯಿ.
ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ :	ಪೌಷ್ಠಿಕಾಂಶದ ಕೊರತೆ ಇತ್ಯಾದಿ.
ಮಕ್ಕಳ ಇತರ ವಿವರ:	ದುಡಿದ ಅಷ್ಟೂ ಹಣವನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಡತನ ವಿರುವುದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ.

ವಕ್ತೃ ಸಂಖ್ಯೆ –7

ಹೆಸರು :	ರಾಜು.
ವಯಸ್ಸು :	ಹದಿಮೂರು.
ಸ್ಥಳ :	ಕಂಪ್ಲಿ.
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ :	ಐದನೇ ತರಗತಿ.
ವೃತ್ತಿ :	ಇಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ.
ದುಡಿಮೆಯ ಫಲ :	ದಿನಕ್ಕೆ 50 ರಿಂದ 60 ರೂಪಾಯಿಗಳು.
ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ :	ಒಣಕಲು ದೇಹ, ಕೈ ಕಾಲು ಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯಗಳು, ಪೌಷ್ಠಿಕಾಂಶದ ಕೊರತೆ, ಇತರೆ ಕಾಯಿಲೆಗಳು.
ಮಕ್ಕಳ ಇತರ ವಿವರ:	ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಡತನ ವಿರುವುದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ದುಡಿದ ಅಷ್ಟೂ ಹಣವನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ಅಮ್ಮನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ವಕ್ತೃ ಸಂಖ್ಯೆ –8.

ಹೆಸರು :	ವೆಂಕಟೇಶ.
ವಯಸ್ಸು :	ಹದಿಮೂರು.
ಸ್ಥಳ :	ಹೊಸಪೇಟೆ.
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ :	ಮೂರನೇ ತರಗತಿ.
ವೃತ್ತಿ :	ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ.
ದುಡಿಮೆಯ ಫಲ :	ದಿನಕ್ಕೆ 50 ರಿಂದ 60 ರೂಪಾಯಿಗಳು.
ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ :	ಒಣಕಲು ದೇಹ, ಕೈ ಕಾಲು ಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯಗಳು, ಪೌಷ್ಠಿಕಾಂಶದ ಕೊರತೆ, ಇತರೆ ಕಾಯಿಲೆಗಳು.
ಮಕ್ಕಳ ಇತರ ವಿವರ:	ಮುಂದೆ ಓದುವ ಆಸೆ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಕುಡಿತದ ಅಪ್ಪನಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕುಟುಂಬದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊರ ಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ದುಡಿದ ಪೂರ್ತಿ ಹಣವನ್ನು ಕುಟುಂಬ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ಅಮ್ಮನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಗ್ರಂಥ ಋಣ

[illegible]

ಗ್ರಂಥಋಣ

1. ಉಮಾರಾಮ ಚಂದ್ರನ್, ದುಡಿಮೆಯ ಭಾರದಡಿ ನಲುಗುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು – ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ಪುರವಾಣಿ. ದಿನಾಂಕ – 25.06.1995.
2. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಕಾಸ, ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕತೆ – ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೊಂದು ಸವಾಲು – ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 2006.
3. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಕಾಸ, ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು. – ಅಕ್ಟೋಬರ್,೨೦೦೭
4. ಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿ ಬಸವರಾಜು. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು – ಪ್ರಕಾಶನ –ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ಮೈಸೂರು. ವರ್ಷ –2005.
5. ಚ.ನ.ಶಂಕರರಾವ್. – ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ವಿಘಟನೆ. – ಪ್ರಕಾಶನ –ಜೈ ಭಾರತ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –2001
6. ಚ.ನ.ಶಂಕರ್ ರಾವ್. – ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ. – ಪ್ರಕಾಶನ –ಜೈ ಭಾರತ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –ಜೂನ್ 2001.
7. ಚಂಗಾಮಣಿ. ಎಂ.ವಿ. –ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ. –ಪ್ರಕಾಶನ –ಅರ್ಚನಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –1999-2000.
8. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ದಾಮ್ಲೆ. – ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ – ಪ್ರಕಾಶನ – ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ. ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ. –2006.
9. ಚಂಗಮ. – ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ – ಪ್ರಕಾಶನ –ಎಸ್.ವಿ.ಪಿ.ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಂಕಿ.(ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ) –1996.
10. ತಾರಿಹಳ್ಳಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ. – ಹೊಸಪೇಟೆ ನಾಯಕರ ಏಳುಕೇರಿಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ – ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2001.
11. ದಿಕ್ಸೂಚಿ – ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ನಿಷೇಧ, – 2006

12. ನಂಜಮ್ಮಣ್ಣಿ. ಎಂ. – ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. –ಪ್ರಕಾಶನ – ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು. ವರ್ಷ –1982.

13. ನಾರಾಯಣ.ಎಂ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆ. – ಪ್ರಕಾಶನ– ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು. ವರ್ಷ –2005.

14. ನಾರಾಯಣ.ಎಂ. – ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು. – ಪ್ರಕಾಶನ– ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು. ವರ್ಷ –2005.

15. ನಾರಾಯಣ.ಎಂ. – ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಪುಟ–2. – ಪ್ರಕಾಶಕರು – ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು. ವರ್ಷ –2005.

16. ನಾರಾಯಣ.ಎಂ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ –2. – ಪ್ರಕಾಶನ –ಚೇತನಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್. ಮೈಸೂರು. ವರ್ಷ –2005.

17. ಪೂರ್ವಚಾರ್.ಎಂ. – ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು.– ಪ್ರಕಾಶನ –ಚೇತನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್. ಮೈಸೂರು. ವರ್ಷ –2004.

18. ಪ್ರಶಾಂತ್.ಎಚ್.ಡಿ. – ಈಶಾನ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ. – ಪ್ರಕಾಶನ – ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ. ವರ್ಷ –2005.

19. ಬೇಲೂರು ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್, ಜೀತ ಪದ್ಧತಿಯ ನಿವಾರಣೆ. ಪ್ರಕಾಶನ– ಹೇಮಂತ್ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –2005.

20. ಭಾರತಿ ಹಾದಿಗೆ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ಸಂರಚನೆ ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆ. –ಪ್ರಕಾಶಕರು – ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು. ವರ್ಷ –2005.

21. ಭೈರಪ್ಪ.ಕೆ. – ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು. – ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –2004.

22. ಭೈರಪ್ಪ.ಕೆ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ. – ಪ್ರಕಾಶನ – ಪ್ರಕಾಶ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –2004.

23. ಭೈರಪ್ಪ.ಕೆ. – ನಗರ ಸಮಾಜ – ಪ್ರಕಾಶನ –ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಕಂಪನಿ, ಬೆಂಗಳೂರು 1998.

24. ಭೈರಪ್ಪ.ಕೆ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ಸಂರಚನೆ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನೆ. – ಪ್ರಕಾಶನ – ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –ಜುಲೈ 2005.

25. ಭೈರಪ್ಪ.ಕೆ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ಪರಿಚಯ. – ಪ್ರಕಾಶನ – ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –ಮೇ 2004.

26. ಭೈರಪ್ಪ.ಕೆ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಅಧ್ಯಯನ. – ಪ್ರಕಾಶನ –ಕೇಂಬ್ರೀಡ್ಜ್ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಕಂಪನಿ. ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –1996.

27. ಭೈರಪ್ಪ.ಕೆ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಅಧ್ಯಯನ..– ಪ್ರಕಾಶನ – ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶನ. ಗುಲಬರ್ಗಾ. ವರ್ಷ –1997.

28. ಮಹದೇವ.ಸಿ. – ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ದರ್ಶನ – ಪ್ರಕಾಶಕರು – ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ. 2002

29. ಯರಿಸ್ವಾಮಿ.ಎಂ. – ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ ಮತ್ತು ಸಬಲೀಕರಣ (ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಧ್ಯಯನ) – ಪಿ.ಹೆಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, – 2002.

30. ರಮಾನಾಥ್.ಬಿ. – ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ. – ಪ್ರಕಾಶನ –ಚೇತನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್. ಮೈಸೂರು. ವರ್ಷ –2004.

31. ರಂಗಸ್ವಾಮಿ ಬೆಳಕವಾಡಿ. – ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲತತ್ವಗಳು. – ಪ್ರಕಾಶನ – ಪ್ರಕಾಶ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –2004.

32. ರಾಜಶೇಖರ್.ಎಸ್. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನೆ. – ಪ್ರಕಾಶನ – ಭ್ರಮರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ. ವರ್ಷ –2005.

33. ರಾಜಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರೀಮಠ. – ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು – ಪ್ರಕಾಶಕರು – ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ. 2001.

34. ರಾಜಶೇಖರ್.ಎಸ್. – ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು. – ಪ್ರಕಾಶನ – ಭ್ರಮರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ. ವರ್ಷ –2005.

35. ರಾಮಚಂದ್ರ ಜೋಷಿ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನೆ. – ಪ್ರಕಾಶನ – ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗುಲಬರ್ಗಾ 2005.

36. ವಿಲಿಯಂ ಎಫ್. ಆಗ್ಬರ್ನ್, ಮೆಯರ್ ಎಫ್. ನಿಮ್ಕಾಫ್. ಅನುವಾದ – ಡಿ.ಎಚ್.ಮಲ್ಲಿನಾಥಯ್ಯ. ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ಕೈಪಿಡಿ. – ಪ್ರಕಾಶನ –ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು. ವರ್ಷ –1985.

37. ಶಂಕರಪ್ಪ.ಎಂ.ಪಿ. – ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲತತ್ವಗಳು. – ಪ್ರಕಾಶನ –ಕಾಮಧೇನು ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –2004.

38. ಶಾಂತರಾಜ್.ಸಿ.ಟಿ. – ಬಾಲ್ಯ ಇಲ್ಲದವರು. – ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಸಾಪ್ತಹಿಕ ಪುರವಣಿ – ದಿನಾಂಕ –05-07-2009.

39. ಶ್ಯಾಮಚರಣ ದುಬೆ. ಅನುವಾದ –ಆರ್.ಎಲ್.ಅನಂತ ರಾಮಯ್ಯ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ. – ಪ್ರಕಾಶಕರು – ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ನವದೆಹಲಿ. ವರ್ಷ –1994.

40. ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಶಿ, – ಬಾಲಮೇಳ – ಸುಧಾ, 19 ಜನವರಿ 1997.

41. ಸಂಪಾದಕರು. – ಮಕ್ಕಳ ತುತ್ತು. – ಪ್ರಕಾಶನ – ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಸಂಗಮ (ರಿ). ಮಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –1994.

42. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ.ಜಿ. – ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು. ಪ್ರಕಾಶನ– ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –2005.

43. ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ.ಜಿ. – ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲತತ್ವಗಳು. – ಪ್ರಕಾಶಕರು – ಸುಭಾಷ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ , ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –ಆಗಷ್ಟ್ 1998.

44. ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ.ಜಿ. – ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ಸಂರಚನೆ ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆ. – ಪ್ರಕಾಶಕರು – ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್ , ಬೆಂಗಳೂರು. ವರ್ಷ –ಆಗಷ್ಟ್ 2005.

45. Adam jamrozik & Lvisa nocella. - The sociology of social problems. - Publication -press syndicate of the university of Cambridge. UK. Year - 1998.

46. Aroon sharma. - Concept anel measurement of poverty. - Publication - Anmol publications. New Delhi. Year -1990.

47. G.R.Madan. - Indian social problems. - Publication -Allied publishers pvt.limited. New Delhi. Year -2003.

48. Hemalata talesra. - Socio logical foundations of education. - Publication -Kanishka publishers. New Delhi. Year -2002.

49. K.L.Datta. & Savita sharma. - Facets of Indian poverty. - publication -concept publishing company. New Delhi. Year -2002.

50. K.Satchidanandan. - Indian literature. - Publication -Pen craft international publications. New Delhi. Year -1999.

51. Lal singh. Anatomy of social problems. - Publication -G.S.Rawat for cyber tech publications. New Delhi. Year -2007.

52. Leelamma devasia. & V.V.Devasia. - Girl child in India. Publication - Ashish publishing house. New Delhi. Year -2001.

53. Mina swaminathan. - The first five years.- Publication -Sage publication. New Delhi. Year -1998.

54. Ms.N.Reddy.- Street children of Bangalore. - Publication -National labour institute (child labour cell). Noida. Year -1992.

55. S.S.Jha. - Structure of urban poverty. - Publication -Bombay popular prakashan. Bombay. Year -1986.

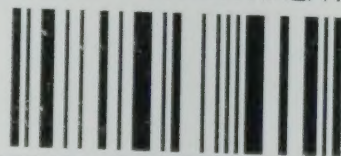
56. Suryanath U kamath. - Karnataka state gazetteer , part -2. - Publication - Governament of Karnataka. Year -1983.

57. W.S.K.Phillips. - Street children of indore. - Publication -National labour institute (child labour cell). Noida. Year -1992.

58. William kornblum.& Joseph julion. - Social problems. - Publication -A simon & Schuster company. New Jersey. USA. Year - 1995.

59. www.google.com

60. www.yahoo.com

AKSHARA GRANTHALAYA
ACC.NO. 048575